

N:o 32.

Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, angående förvaltningen af kronans domäner: Gifven Stockholms Stott den 26 Februari 1877.

I underdånig skrifvelse den 3 Maj 1875 anhöll Riksdagen bland annat, att Kongl. Maj:t måtte, efter skedd utredning, låta upprätta och för Riksdagen framlägga förslag till de förändrade bestämmelser med afseende å utarrendering och förvaltning af statens egendomar, som af förhållandena påkallades.

Sedan i anledning häraf en särskild komité blifvit för behandlingen af detta ärende tillsatt och öfver det af komitén afgifna utlåtande inhemtats yttranden af vederbörande myndigheter, har Kongl. Maj:t förehaft frågan till nådig pröfning samt i sammanhang dermed låtit Sig föredragas Riksdagens den 11 Maj 1876 aflåtna underdåniga skrifvelse angående förändrade föreskrifter för hushållningen med statens skogar. Och vill Kongl. Maj:t, under hänvisning till hvad bifogade, vid föredragningen hållna statsrådsprotokoll innehåller, härmed i nåder föreslå Riksdagen.

A. Beträffande en centralförvaltning af kronans domäner:

att för förvaltningen af all kronans fasta egendom, som ej är till visst statsändamål anslagen och till följd deraf antingen till omedelbart begagnande upplåten eller ställd under skogsstyrelsens eller annan särskild em-

2 *Kongl. Maj:ts Nåd. Prop. N:o 32 angående förvaltningen af kronans domäner.*

betsmyndighets vård, må upprättas ett särskildt embetsverk, hvilket under benämning af "Domänförvaltningen" skall hafva sitt säte i Stockholm;

att detta embetsverk skall bestå af en chef, kallad öfverintendent, med rätt att i alla förvaltningen rörande ärenden ensam besluta, en sekreterare och en kamrerare, hvardera med föredragningsskyldighet enligt den fördelning af ärendena, Kongl. Maj:t kan finna godt bestämma, samt en registrator och aktuarie äfvensom de särskilda extra biträden, hvilka för ärendenas jemna gång må finnas erforderliga, tillika med vaktbetjening;

att embetsverkets aflöningsförhållanden må fastställas sålunda:

för chefen: lön 6,000 kronor, tjenstgöringspenningar 2,000 kronor jemte ersättning enligt gällande resereglemente för å embetets vägnar företagna resor;

för sekreteraren: lön 3,000 kronor, tjenstgöringspenningar 1,500 kronor jemte rätt till två ålderstillägg, hvardera å 500 kronor;

för kamreraren: lön 3,000 kronor, tjenstgöringspenningar 1,500 kronor jemte rätt till två ålderstillägg, hvardera å 500 kronor;

för registratorn och aktuarien: lön 1,800 kronor, tjenstgöringspenningar 1,200 kronor jemte rätt till två ålderstillägg, hvardera å 500 kronor;

för en vaktmästare: lön 800 kronor, tjenstgöringspenningar 300 kronor;

att härjemte måtte anvisas till semestervikariat, flitpenningar, renskrifning samt arvoden åt extra biträden 7,900 kronor, och således — under förutsättning att ofvanberörda reseersättning och ålderstillägg komma att utgå från de för utgifter af sådant slag redan uppförda anslag — å ordinarie stat under sjunde hufvudtiteln uppföras ett anslag till "Domänförvaltningen" af sammanlagdt 29,000 kronor;

att för åtnjutande af ofvan berörda aflöningsförmåner må stadgas följande vilkor:

1:o) att embets- eller tjensteman i Domänförvaltningen skall vara underkastad den vidsträcktare tjenstgöringsskyldighet eller jemkning i åligganden, som af en möjligen förändrad organisation af Domänförvaltningen eller eljest i allmänhet kan varda stadgad; äfvensom om i en framtid Domänförvaltningens ställning inom förvaltningen så förändras, att densamma ej längre kan som sjelfständigt embetsverk anses, vara förpligtad att, med bibehållande af den tjenstegrad och aflöning, han innehar, efter den nya arbetsordningen sköta de med tjensten förenade göromål;

2:o) att tjenstgöringspenningarna få uppbäras endast för den tid, tjenstens innehafvare verkligen tjenstgjort eller åtnjutit semester, men skola för den tid, han eljest varit från tjenstgöring befriad, utgå till den, som tjensten förrättat;

3:o) att den som af sjukdom hindras att sin tjenst förrätta, eger uppbära hela lönen; men att den som eljest undfår ledighet för svag helsas

vårdande, enskilda angelägenheter eller särskilda uppdrag, kan förpligtas att under ledigheten utöfver sina tjänstgöringspenningar afstå så mycket af lönen, som för tjänstens förrättande erfordras eller eljest pröfvas skäligt;

4:o) att vid sjukdomsförfall eller när det erfordras för beredande af semester, tjänsteman af lägre grad skall vara skyldig att, om han förordnas till högre befattning inom Domänförvaltningens tjänstemannagrader, desamma, mot åtnjutande af därför anslagna tjänstgöringspenningar i stället för egna, bestrida, dock ej längre än tre månader under ett år;

5:o) att der ålderstillägg eger rum, tidpunkten för första förhöjningen bestämmes att inträda efter fem år, under vilkor att innehafvaren, af denna tid, mera än fyra år sjelf bestridt sin egen, eller, på grund af förordnande, annan statens tjänst, dock att härvid icke må föras honom till last den tid, han åtnjutit semester; och för andra förhöjningen, om sådan eger rum, efter ytterligare fem år under samma vilkor; dock att ålderstillägg ej får tillträdas förr än vid början af kalenderåret näst efter det, då den stadgade tjänsteåldern blifvit uppnådd;

6:o) att förhöjningarna ega rum endast på lönen, icke på tjänstgöringspenningarna;

7:o) att embets- eller tjänsteman skall, då han uppnått 65 lefnads- och minst 35 tjänsteår vara förpligtad att med oafkortad lön såsom pension å allmänna indragningsstaten från tjänsten afgå; Kongl. Maj:t eller Domänförvaltningen, der det tillkommer denna sistnämnda att afskedet utfärda, dock obetaget att låta med detsamma anstå, derest och så länge den pensionsberättigade pröfvas kunna i tjänsten på ett tillfredsställande sätt gagna det allmänna och kan finnas villig att i densamma kvarstå;

8:o) att med ordinarie befattning inom Domänförvaltningen icke må förenas annan tjänst å rikets, riksdagens eller kommuns stat, ej heller annan tjänstebefattning med mindre den finnes icke vara hinderlig för fullgörande af tjänstgöringen i Domänförvaltningen; samt

9:o) att semester må åtnjutas af verkets chef, sekreterare och kamrerare under en och en half månad samt af registratorn och aktuarien under en månad om året.

B. Beträffande lokalförvaltningen af kronans domäner:

att Riksdagen ville medgifva, att Kongl. Maj:t må tills vidare på sätt lämpligast synes ordna lokalförvaltningen af kronans domäner; samt att Riksdagen för sådant ändamål ville å extra stat för år 1878 anvisa ett belopp af 56,000 kronor att användas dels till arfvoden åt sådana förrätt-

4 *Kongl. Maj:ts Nåd. Prop. N:o 32 angående förvaltningen af kronans domäner.*

ningsmän, som i landsorten kunna varda tillsatta för utarrendering af och tillsyn öfver berörda domäner, dels ock för öfriga med samma lokalförvaltning förenade utgifter, med rätt för Kongl. Maj:t att, der så erfordras, med detta anslag bestrida jemväl andra utgifter för Domänförvaltningens ordnande.

C. *Beträffande grunderna för förvaltningen af kronans domäner.*

att följande grunder för nämnda förvaltning måtte af Riksdagen godkännas:

1:o) Den till kronans jordegendom hörande skogsmark skall, der den till fördel för statens skogshushållning kan såsom sjelfständig kronopark eller tillsammans med annan kronans skogsmark såsom kronopark förvaltas, före jordegendomens utarrenderande från densamma afskiljas och ställas under skogsstatens förvaltning. Fråga härom skall efter inhemtande af vederbörande skogstjenstemans yttrande af Skogsstyrelsen och Domänförvaltningen gemensamt afgöras och, om skiljaktiga meningar dem emellan uppstå, underställas Kongl. Maj:ts pröfning.

Hvad i denna punkt om skogsmark stadgas ege ej tillämpning då densamma ligger i samfällighet med enskild egendom.

2:o) Skogsmark, som ej varder till kronopark afsatt, må tillsammans med jordegendom utarrenderas med rätt för arrendatorn att densamma till bete och för afverkning till husbehof använda; ankommande det på vederbörande myndighet att genom arrendekontraktet eller eljest, om omständigheterna dertill föranleda, inskränka eller närmare bestämma denna rätt till skogens begagnande.

3:o) Arrendetiden för kronan tillhörig jordegendom blifver 20 år; dock må i afbidan på skiftes eller vattenaflednings fullbordan, så ock i händelse under närmast följande åren annat sådant förhållande antages inträda, som på arrendevärdet väsentligen inverkar, utarrendering ske på kortare tid.

För arrende af annan kronans fastighet må tiden i hvarje fall efter förhanden varande förhållanden af Domänförvaltningen bestämmas.

Derest vid förnyad utarrendering egendom befinnes hafva högre arrendevärde än förut, och afgående arrendator anses hafva härtill i betydligare mån medverkat derigenom, att han väsentligen förbättrat egendomen medelst af honom på egen bekostnad omsorgsfullt utförda byggnader eller andra anläggningar eller större odlingsföretag, eger Domänförvaltningen medgifva, att han eller hans rättsinnehafvare må under vissa år, dock ej flera än tio, af det förhöjda arrendet åtnjuta en viss andel, ej öfverstigande hälften af

det belopp, hvarmed det högre arrendet öfverskjuter den förra lägre arrendesumman.

4:o) När kronans fördel anses sådant fordra, må flere egendomar under ett arrende upplåtas, eller en egendom i flere lotter utarrenderas. Likaledes må qvarnverk, vattenfall, fiske, sten- eller kalkbrott, eller annan lägenhet vid utarrendering af den egendom, hvartill densamma hörer, jemte nödigt utmål undantagas och på särskildt arrende upplåtas, om högre afkomst derigenom kan påräknas.

5:o) Efter erforderlig undersökning skall vederbörande förrättningsman i samråd med två i landtbruk och affärsförhållanden kunnige män, hvilka af länets hushållningssällskaps förvaltningsutskott årligen utses för sällskapet område eller viss del deraf, uppgöra och jemte nödig egendomsbeskrifning till Domänförvaltningen insända förslag till sättet för egendomens utarrendering, till de närmare arrendevilkoren i afseende å nybyggnads- och andra skyldigheter samt till den arrendeavgift, hvarför egendomen må utbjudas. Domänförvaltningen låte genom kungörelse, som skall innefatta egendomsbeskrifning, underrättelse om arrendevilkoren och det fastställda arrendevärdet samt öfriga nödiga anvisningar, infordra arrendeanbud å egendomen, hvilka skola, skriftligen uppsatta och förseglade, inom viss i kungörelsen utsatt tid inlemnas till Kongl. Maj:ts befallningshafvande i det län, der egendomen är belägen.

6:o) Afgifvet anbud öppnas å utsatt tid af Kongl. Maj:ts befallningshafvande och pröfvas af vederbörande förrättningsman i samråd med de två af länets hushållningssällskap utsedde män. Vid pröfningen tages hänsyn till storleken af den bjudna arrendesumman, äfvensom dertill, huruvida den bjudande är känd för redbar verksamhet, god affärsställning och insigter i landthushållning, samt om han redan arrenderar samma egendom och den väl skött.

Förslag till antagande af arrendeanbud äfvensom det vid pröfningen förda protokoll insändas af förrättningsmannen till Domänförvaltningen, som eger att arrendator utse. Ej må någon klaga deröfver, att hans anbud ej blifvit antaget.

Erhålles ej inom utsatta tiden antagligt anbud, ankomme på Domänförvaltningen att utsätta ny tid för mottagande af skriftliga anbud på arrendet, dervid nedsättning i arrendevärdet kan ske, eller egendomen medelst offentlig auktion till den högstbjudande utarrendera, eller ock tills vidare om egendomens skötsel på annat sätt förordna.

7:o) De i näst föregående två punkter föreskrifna åtgärder böra, så tidigt företagas, att nye arrendatorn må kunna vid den i 30:de punkten stadgade af- och tillträdessyn efter kallelse vara tillstädes, för att sin rätt bevaka.

8:o) Är genom gällande kontrakt optionsrätt till arrende innehafvaren tillförsäkrad, och har han egendomen väl brukat, hvilket tillkommer Kongl. Maj:ts befallningshafvande att bedöma, bör, innan arrendet offentligen utbjudes, hembud deraf till det fastställda arrendevärdet ske i enlighet med kontraktets innehåll.

Göres ej inom förelagd tid anmälan om arrendets öfvertagande, anses optionsrätten förfallen, och förfares då såsom i 5:te punkten sägs.

9:o) Vid utarrendering af fiske eller annan lägenhet, som ej är att till jordegendom hänföra, äfvensom då, af anledning som i 3:dje punkten sägs, jordegendom skall på kortare tid än 20 år utarrenderas, förfare Domänförvaltningen på sätt för hvarje fall lämpligast finnes.

10:o) Arrendeafgiften skall alltid vara i penningar bestämd och under hvarje arrendeår erläggas vid allmänna kronouppbördsstämman.

11:o) Ligger arrenderad kronoegendom i sin helhet eller till någon del i samfällighet med enskild egendom, när arrendet tager sin början, må arrendatorn å samfälda området äfvensom, sedan samfälligheten upphört, å det område, som dervid blifvit egendomen tillagdt, kronans rätt för den arrenderade egendomens nytta begagna; iakttaga dock hvad för thy fall lag bjuder samt de af samfälligheten, så länge den fortfar, härrörande förpligtelser.

12:o) Hörer till arrenderad egendom andel i härads- eller sockneallmänning eller rätt till annan förmån utom egendomens område, komme det arrendatorn till godo; dock ege han i ingen händelse anspråk på dagsverken från jord, som ej till egendomen hörer, eller på ersättning därför. Vid utarrenderingen skall iakttagas, att der ej Kongl. Maj:t på Domänförvaltningens framställning annorlunda förordnar, den förmån af mulbete eller utsyning från kronopark, hvaraf egendomen särskildt varit i åtnjutande, från arrendet undantages.

13:o) Arrendatorn eger att, om tillgång å egendomen finnes, upptaga torf till bränsle för husbehof samt dyjord, mergel, lera eller andra jordens beståndsdelar till åkerns eller ängens förbättrande; ställe sig dock till efterrättelse de bestämmelser och inskränkningar, som derutinnan kunna af vederbörande varda honom meddelade.

Till anläggande och drifvande af tegelbruk eller kalkbränning erfordras tillåtelse af Domänförvaltningen, som jemväl bestämmer vilkoren därför.

14:o) Arrendatorn skall städse i fullgodt stånd underhålla de vid egendomen befintliga byggnader och anläggningar. På honom sjelf ankommer att för den husrötebrist, hvarför föregående innehafvare vid egendomens afträdande häftat, af denne eller hans löftesmän utsöka godtgörelse; åliggande dock arrendatorn att, om än större eller mindre belopp deraf icke kunnat utbekommas, befintliga bristfälligheter afhjelpa, utan rätt att därför

af kronan varda ersatt, der icke Kongl. Maj:t på grund af Domänförvaltningens framställning finner särskilda förhållanden påkalla sådan ersättning genom motsvarande eftergift å arrendet.

15:o) Arrendatorns nybyggnadsskyldighet skall, der så ske kan, före egendomens utarrenderande så väl i anseende till nybyggnadens beskaffenhet som dess uppskattade kostnad noggrant bestämmas och i kontraktet intagas; åliggande det, der så ej skett, arrendatorn att i enlighet med lag och författningar i mån af behof verkställa nybyggnad i förhållande till arrendetiden; och skola i sådant fall, intill dess annorlunda varder förordnad, i afseende å denna skyldighets fullgörande följas de grunder, som enligt Kongl. Militieboställsordningen den 23 Januari 1836 redan gälla för de till statsverket indragna militieboställen.

Ersättning för verkställd öfverbyggnad, hvartill nuvarande arrendator enligt de för hans arrende gällande föreskrifter kan finnas berättigad, skall af den nya arrendatorn gäldas, der icke i arrendekontraktet med honom varder annorlunda bestämdt.

Om på grund af särskilda förhållanden hemman eller lägenhet anses lämpligast kunna utan åbyggnader utarrenderas, må arrendatorn från all byggnadsskyldighet befrias.

16:o) Arrendatorn åligger att ombesörja och bekosta åbyggnadernas brandförsäkring, företrädesvis i brandstodsörening för länet eller orten, der sådan finnes. Vederbörande myndighet eger dock rätt bestämma så väl det belopp, hvarför brandförsäkring bör sökas, som den anstalt, der försäkringen bör tagas.

17:o) Inträffar brandskada, vare arrendatorn i hvarje fall pliktig att skadan bota. Den brandskadeersättning, som kan honom tillkomma, eger han att mot borgen uppbära.

18:o) Uppstår under arrendetiden af annan anledning än i 17:de punkten sägs, behof af ny byggnads uppförande eller af utvidgning eller kostsammare inredning eller förändring af redan befintlig byggnad, må uppgörelse med Domänförvaltningen kunna träffas rörande kronans medverkan och villkoren därför.

19:o) När ny byggnad skall uppföras, bör densamma, oberoende af den förras storlek och inredning, så anordnas, som med egendomens beskaffenhet och behof öfverensstämmer.

20:o) Arrendatorn är skyldig uppföra och underhålla all den stängsel, som i det arrenderade området gräns mot annans egendom efter lag bör finnas; men är ej, der icke annorlunda genom kontraktet är stadgadt, förbunden att inom det arrenderade området hägnad uppehålla.

21:o) För alla arrenderad kronoegendom åliggande utskylder och besvär, af hvad namn och beskaffenhet de vara må, ansvare arrendatorn utan

afkortning på arrendeafgiften; dock befrias han från erläggande af den egendomen genom skattläggning åsatta ränta, äfvensom af kronotionde.

22:o) Har, efter det arrendatorn antagits, fråga uppstått om vattenafledning, deraf den arrenderade egendomen tillskyndas fördel, men arrendatorn undandragit sig att i företaget deltaga, och detsamma derefter under kronans medverkan kommit till stånd, skall arrendatorn å det belopp, kronan fått för ändamålet utgifva, erlägga ränta efter fem för hundra om året från det arrendeårs början, då företaget kan anses fullbordadt, eller den dermed för egendomen afsedda fördel vunnin; börande denna ränta, för helt år räknadt, i sammanhang med arrendeafgiften gäldas.

23:o) Arrendator vare förbunden att, der sådant för allmännyttigt ändamål å kronans vägnar fordras, afstå arrenderad kronoegendom tillhörig mark äfvensom inkomst gifvande lägenhet emot åtnjutande af minskning i arrendeafgiften, motsvarande den förlust, som honom tillskyndas.

24:o) Öfverlåtelse af arrende må endast med Domänförvaltningens medgifvande kunna ske.

Dör arrendator, eller varder han i konkurs försatt, ege i förra fallet den af lidnes rättsinnehafvare, och i det senare konkursboet, att för den del af arrendetiden, som eljest skolat återstå, arrendet på viss person öfverlåta, likasom, i händelse arrendator vid sitt frånfalle efterlemnad endast en rättsinnehafvare, denne må öfvertaga arrendet, under vilkor dock i båda fallen att anmälan derom göres hos Domänförvaltningen inom sex månader efter dödsfallet eller konkursens början, samt att den nya arrendatorn af Domänförvaltningen godkännes. Hafva i konkurs försatt arrendators löftesmän på grund af sin borgen nödgats något utbetala, samt därför ej af konkursboet undfått godtgörelse, eller har konkursboet ej, sedan löftesmännen inom två månader från konkursens början derom gjort framställning, senast två månader derefter utfäst sig att hålla löftesmännen för deras borgen skadeslöse och därför ställt säkerhet, då bör åt löftesmännen tillerkännas den rätt att öfver arrendet föfoga, som i annan händelse varit konkursboet förbehållen. Underlåtes anmälan, hvarom här är sagdt, eller framställes ej inom den bestämda tiden ny arrendator, som antages, kommer arrendet att upphöra första fardag, sedan ett år förflutit från den Thomedag, som infaller näst efter dödsfallet eller konkursens början, så fram ej arrendetiden redan dessförinnan till ända gått; och varde egendomen, om Domänförvaltningen pröfvar skäl dertill vara, för de återstående arrendeåren genom offentlig auktion till den högstbjudande utarrenderad, för hvilket fall i arrendatorns bo, äfvensom hos löftesmännen för den tid, som deras borgen omfattar, fordringsrätt förbehålles för den förlust, som, genom arrendesummans nedgående under hvad förut bestämdt varit, dervid kan uppkomma.

25:o) Såsom säkerhet för fullgörande af arrendevilkoren bör städse

för en tid af minst fem år, derest arrendet så länge skall fortfara, och högst åtta år vara ställd borgen af två män, de der borga, en för begge och begge för en, och hvilkas vederhäftighet är af Kongl. Maj:ts befallningshafvande eller domaren styrkt. I stället för sådan borgen må arrendatorn aflemna räntebärande obligationer till värde motsvarande tre års arrendeavgift, hvarvid i afseende å obligationernas antaglighet och uppskattning gälla enahanda bestämmelser, som i fråga om obligationer vid uppbördsborgen äro meddelade.

Minst åtta månader före utgången af den tid, för hvilken borgen blifvit ställd, skall ny borgen aflemnas så beskaffad, som ofvan sägs; hvarförutom arrendatorn alltid är pliktig att, derest någon af löftesmännen dör eller upphör att vara vederhäftig, inom tre månader efter erhållet föreläggande ny vederhäftig borgen anskaffa.

26:o) I alla de fall, då anbud sker på arrende af kronoegendom, eller anmälan göres om arrendes öfverlåtande eller öfvertagande enligt 8:de eller 24:de punkten, bör, såvida afseende derå skall fästas, aflemnas säkerhet så beskaffad, som i näst föregående punkt är stadgad.

27:o) Underlåter arrendator att inom föreskrifven tid erlægga arrendeavgiften, eller att iakttaga sina skyldigheter i afseende å säkerheten för arrendevilkorens fullgörande, vare arrenderätten förverkad, och ankomme på Domänförvaltningen att påfordra egendomens afträdande den näst derefter följande 14 Mars.

Beträdes arrendator med vanhäfd af egendomen till jord eller byggnader, gör han sig skyldig till skogsåverkan, eller befinnes han eljest öfverträda de rättigheter, honom i kontraktet medgifvas, eller åsidosätta de på grund af detsamma honom åliggande skyldigheter, hafve ock förverkat arrenderätten och afträde, derest sådant yrkas, och sedan rätten derom meddelat beslut, egendomen nästa fardag.

28:o) När arrenderätt förverkad är, gäile i afseende å egendomens utarrendering och kronans rätt till godtgörelse för möjligen skeende nedläggning i arrendeavgiften hvad i 24:de punkten finnes stadgad för det fall, att död eller gäldbunden arrendators rättsinnehafvare försumma sådan anmälan om arrendets öfverlåtande eller öfvertagande, som der omförmäles.

29:o. Hvar femte år eller oftare, om så aktas nödigt, skall af vederbörande förrättningsman ekonomisk besigtning å hvarje kronoegendom verkställas till utrönande huru den af arrendatorn häfdas och derå befintliga byggnader underhållas. Hwad vid dessa förrättningar förekommer upptages korteligen i protokoll.

30:o. Af- och tillträdes-syn skall före egendomens afträdande på lämplig årtid, då marken är bar, hållas i stad af rådstufvurätt, på landet af kronofogde med biträde af två nämndemän; egande den med sistbemälde

synemäns beslut missnöjde att deremot föra talan i den ordning Kongl. Förordningen, angående viss tid för klander af husesyn mellan enskild jordegare och landbo den 6 Februari 1849, bestämmer. Domänförvaltningen må likväl, der egendomens betydighet eller andra omständigheter dertill föranleda, påkalla syn af häradshöfding och nämnd.

Kostnaden för syn, som nu sagd är, skola af- och till-trädaren till hälften hvardera gälda.

Särskild laga syn skall ock på Domänförvaltningens föranstaltande förrättas, när vid ekonomisk besigtning befunnits, att egendomen vanhäfdas eller att arrendatorn eljest öfverträder sina rättigheter eller åsidosätter de honom åliggande skyldigheter.

Härjemte vill Kongl. Maj:t i nåder föreslå Riksdagen

dels att Riksdagen ville förklara, att de i fråga om utarrendering och förvaltning af kronans nu ifrågavarande domäner erforderliga bestämmelser, hvilka icke förekomma i här ofvan upptagna "Grunder för förvaltningen af kronans domäner", måtte få meddelas af Kongl. Maj:t;

dels att, der under första ordnandet af den nya förvaltningen de nu föreslagna grunderna för utarrenderingen icke kunna utföras, de hittills gällande former för arrendeupplåtelse måtte få tillämpas;

dels ock att Riksdagen måtte för sin del medgifva, att de hemman och lägenheter, för hvilka årliga arrendeafgifterna nu icke öfverstiga 200 kronor äfvensom de, å hvilka vid utarrendering hädanefter icke erhållas högre arrendeanbud än 200 kronor och hvilka icke lämpligen kunna med annan egendom under ett arrende förenas, må få, der så af Kongl. Maj:t pröfvas lämpligt, under iakttagande af de föreskrifter, som af Kongl. Maj:t kunna varda meddelade, på offentlig auktion till den högstbjudande försäljas under de vilkor, som redan äro af Riksdagen i afseende å sådan försäljning bestämda, samt att köpesumman må ställas till Kongl. Maj:ts disposition att användas för inköp af annan fast egendom, företrädesvis skogsmark.

De till förevarande ärende hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande Utskott tillhandahållas; och Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all Kongl. nåd och ynnest städse väl bevågen.

OSCAR.

Hans Forssell.

*Utdrag af protokollet öfver Finansärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i Statsrådet å Stockholms
Slott den 26 Februari 1877.*

Närvarande:

Hans Excellens Herr Statsministern Friherre DE GEER,
Hans Excellens Herr Ministern för utrikes ärendena BJÖRNSTJERNA,
Statsråden: LAGERSTRÅLE,
 THYSELIUS,
 CARLSON,
 Friherre ALSTRÖMER,
 WEIDENHIELM,
 LOVÉN,
 Friherre VON OTTER och
 FORSSELL.

Departementschefen Statsrådet Forssell anmälde slutligen det betänkande och förslag angående dels ordnande af förvaltningens af statens fastigheter dels upplåtande till nybyggen af mark i Norrland, som af dertill i nåder förordnade komiterade den 19 Maj 1876 afgifvits, jemte de deröfver af vederbörande myndigheter afgifna utlåtanden, samt föredrog de punkter, som rörde förvaltningen af statens fastigheter, äfvensom i samband dermed Riksdagens skrifvelse af den 11 Maj 1876 rörande förändrade föreskrifter för hushållningen med statens skogar samt skogsstyrelsens memorial af den 13 Mars 1876 angående upphörande af utsynings- och betesrätt å kronoparker för vissa till statsverket indragna boställen.

Departementschefen yttrade derefter: Jag tillät mig vid föredragning inför Eders Kongl. Maj:t den 19 Maj 1876 af frågan om tillsättande af särskild komité för detta ärendes utredning erinra derom, att de myndigheter som för närvarande hafva vård om statens joregendomar, Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande och kammarkollegium, måhända icke

skulle kunna till fullo uppbära en så betydligt utvidgad förvaltningsverksamhet, som måste dem åläggas för utarrenderingen och vården af i synnerhet den stora mängd militieboställen, hvilka enligt Eders Kongl. Maj:ts och Riksdagens beslut skulle under vissa vilkor från och med år 1878 till statsverket indragas. Jag ansåg denna fråga så mycket viktigare, som det beslut 1875 års riksdag fattat om borttagande af optionsrätten ur de kontrakt, hvilka hädanefter komme att med kronans arrendatorer uppgöras, kunde anses hänvisa på ett nytt system för egendomarnes utarrendering och arrendevilkorens affattning, hvilket system mera än det nuvarande skulle kräfva ett förstärkande af lokalmyndigheterna för dessa ärendens behandling. Och då högsta vården om statens jordegendomar, hvilkas antal syntes komma att inom kort varda fyra gånger större än det nuvarande, måhända icke lämpligen kunde bibehållas af ett kollegium, hvars verksamhet omfattade så många ärenden af helt annan natur, häntydde jag på möjligheten af dess öfverlemnande åt en särskild myndighet, som med speciel sakkunskap i dithörande ämnen kunde efter uppgjord plan leda de anordningar, hvilka skulle afse så väl den årliga statsinkomstens uppehållande som de utarrenderade egendomarnes tillbörliga vård och kulturförbättring.

Efter en omsorgsfull utredning och framställning så väl af de statsverket tillfallande jordegendomararnes antal och afkastning som af arrendelagstiftningens utveckling och nuvarande ståndpunkt i vårt eget land och inom åtskilliga främmande stater, hafva komiterade, i afseende å frågan om grunderna för utarrenderingen kommit till den slutsats, att sedan optionsrätten bortfallit, det icke längre borde på det högsta arrendeanbudet bero, hvilken till arrendator skall antagas, utan vid pröfningen af gjorda anbud äfven tagas hänsyn till de egenskaper hos de bjudande, som kunde anses bäst betrygga kronans fördel med hänsyn till jordegendomens vård och fortfarande förbättring, och sålunda äfven till den omständigheten, att sökande förut arrenderat egendomen och redan vid dess förbättring närmare fästat sina egna intressen. Att en sådan, på omdömet om de å arrendet bjudande personernas egenskaper grundad, pröfning skulle, i synnerhet der egendomarnes antal är någorlunda stort, förutsätta en annan behandling af flera hit hörande frågor, än den, som kan från de af mångahanda andra ärenden upptagna landstatstjenstemännen komma dem till del, torde vara uppenbart nog, och så väl med hänsyn till denna omständighet, som för vinnande af en närmare tillsyn öfver egendomarne, hafva komiterade föreslagit, att för den lokala förvaltningen af kronans jordegendomar måtte tillsättas ett visst antal "landtbruksinspektörer", hvilka det skulle tillkomma att hvar och en för sitt distrikt verkställa de undersökningar och

upprätta de förslag, som behöfvas för arrendekungörelsen, att afgifva yttrande och förslag rörande antagande af ingifna anbud, att besluta om sättet för nyodling, förrätta ekonomiska besigtningar, ombesörja byggnads- eller andra företag, som för kronans räkning kunna ifrågakomma, samt i öfrigt utgöra förmedlingslänken mellan domänstyrelsen och arrendatorerna. För de löpande göromålen skulle hvar och en af desse inspektörer hafva en assistent till biträde och vid de förrättningar, som kunde anses erfordra närmare kännedom af hvarje Orts särskilda förhållanden, borde landbruksinspektören inhemta råd och upplysning af tvänne i landthushållning insigtsfulle män, af länens hushållningssällskap utsedde för sällskapets område eller viss del deraf.

Det synes mig antagligt, att en anordning af lokalstyrelsen liknande den som komiterade tänkt sig, är af behof påkallad i synnerhet i de trakter af landet, der kronan redan eger och från 1878 ytterligare erhåller ett större antal jordbruksegendomar. Den af komiterade uppgjorda fördelning af rikets län i sju större distrikt torde dock nu icke böra blifva föremål för Eders Kongl. Maj:ts pröfning, helst som det väl rätteligen bör anses tillhöra den blifvande centralstyrelsen att inkomma med förslag till de närmare bestämmelserna rörande lokalförvaltningens organisation, och denna åtminstone i början måste väsentligen afpassas efter tillfällena att för de afsedda befattningarne vinna lämpliga personer. Tager man emellertid hänsyn dertill, att i åtskilliga län, såsom Blekinge, Gotlands, Vesternorrlands, Gefleborgs, Jemtlands, och Kopparbergs, liksom i Norrbotten och Vesterbotten, antalet kronoegendomar redan nu är, eller, om de särdeles små lägenheterna försäljas, framdeles varder ytterst ringa, och att en förening af sådana län med ett eller flera andra för bildande af distrikt, som omfattade nog stort antal egendomar, skulle medföra att inspektionsområdet blefve oformligt vidsträckt, så torde väl kunna sättas i fråga, huruvida ej lämpligare vore, att, der förhållandena sålunda kunna det medgifva, lemna bestyret med egendomarnes utarrendering och vård åt Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande, hvilken för vissa fall kunde ega att mot lämpligt arfvode förordna sakkunnig förrättningsman. Hvad beträffar de sexton län, i hvilka ett något större antal egendomar förekomma, kunde dessa antingen, såsom komiterade tänkt sig, fördelas i ett mindre antal distrikt, eller ock hvar för sig erhålla en särskild förvaltningsmyndighet för kronans egendomar. Den senare anordningen skulle dels medföra, att den nya institutionen närmare anslötes till den förut bestående förvaltningsorganismen, dels ock måhända underlätta sökandet efter personer, som kunde med en i öfrigt oberoende och ansedd ställning inom orten förena detta maktpåliggande kronans uppdrag. Då det emellertid icke

torde vara möjligt att för närvarande afgöra, i hvad mån den ena eller andra fördelningen lättast låter sig genomföra, då det är tänkbart, att ett eller annat af de distrikt, som komiterade föreslagit, lämpligen kan sammanhållas, under det att andra bättre kunna skötas med en förvaltningschef för hvarje län, föreställer jag mig, att något förslag till distriktsindelning eller öfver antalet af tjänstemän nu icke må vara örforderligt, utan att i ärendets nuvarande skick och intill dess närmare erfarenhet vunnits om behovet i hvarje trakt och lämpligaste sättet att fylla detsamma, Eders Kongl. Maj:t tillsvidare skulle kunna af riksdagen på extra stat begära ett anslag till arfvoden åt de förrättningsmän, som i landsorterna kunna varda tillsatta för utarrendering af och tillsyn öfver kronans jordegendom, med frihet för Eders Kongl. Maj:t att efter distriktens storlek och antalet egendomar derinom lämna arfvodenas belopp.

Enligt komiterades förslag skulle till en hvar af de sju distriktens "landtbruksinspektörer" utgå i lön och tjänstgöringspenningar 6,000 kronor samt i respennningar 1,500 kronor och dessutom till en assistent för hvarje distrikt i lön och tjänstgöringspenningar 1,800 kronor samt i vissa fall resekostnad och dagtraktamente efter resereglementets 7:de klass. En ledamot af komitén har ansett, att distrikten böra vara mindre och flera till antalet, samt att i hvarje bör tillsättas en "domäninspektör" som utom resekostnadsersättning och dagtraktamente icke åtnjuter någon lön, men vid hans sida ställas en sekreterare för hvilken föreslås lön af 2,000 kronor och resekostnadsersättning af 500 kronor.

Det förra förslaget slutar på en siffra af 70,000 kronor, resekostnad för assistenterna inräknad, det senare på 80,000 kronor, dock under förutsättning af 20 domäninspektörer. Så vidt jag nu kan bedöma, torde dock böra antagas, att äfven för ett sådant större distrikt, som komiterade afsett, inspektionsbestyren skulle kunna anses ersatta med 6,000 kronor i aflöning och 1,500 kronor i resepenningar, utan att något särskildt arfvode behöfde anslås för det biträde, förrättningsmannen kunde hafva af nöden, så att, om härutöfver beräknas några smärre arfvoden för de län, der särskilda tjänstemän ej af Eders Kongl. Maj:t tillsättas, utan förordnanden tillfälligtvis meddelas af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande, ett belopp af 56,000 kronor synes mig för nu afsedda ändamål vara tillräckligt. För den händelse distrikten skulle blifva flera till antalet och mindre till omfånget, bör samma belopp kunna betäcka nödiga utgifter, helst som, om också några distrikt kräfvä vida större arfvodesbelopp, det å andra sidan finnes flera län, der förvaltningen bör kunna med vida mindre kostnad bestridas. Det är möjligt, att beloppet under det första året ej i sin helhet behöfves

för lokalförvaltningen, men som under detta år det nya embetsverket skall uppsättas, torde flera, nu ej beräkneliga utgifter kunna förekomma, och torde Eders Kongl. Maj:t därför böra begära en något större frihet i användandet af detta extra anslag.

I fråga om den centrala myndighet, som skall få förvaltningen af kronans jordegendom sig anförtrodd, hafva komiterade, med hänsyn till de särskilda anspråk, som på en sådan förvaltning böra ställas, icke ansett sig kunna förorda, att densamma bibehålles vid kammarkollegium, hvars öfriga verksamhet skulle af de nu så betydligt ökade göromålen förryckas, och hvars kollegiala form dessutom ej är för dessa bestyr den mest passande. Deremot anse komiterade, att förvaltningen af statens jordegendom bör med statens redan bestående skogsförvaltning förenas under en gemensam styrelse. Föremålen för hvardera af dessa förvaltningsgrenar kunna, efter komiterades uppfattning, ej antagas vara af den olikartade beskaffenhet, att deruti skulle ligga något hinder för deras sammanförande under en chef med speciellt sakkunnige personer vid sin sida; hvaremot det kunde påstås, att de båda förvaltningarna redan hafva och framgent skola få så många beröringspunkter, att deraf nära nog med nödvändighet skulle påkallas en gemensam högste chef med afgörande röst och med myndighet att låta de båda förvaltningslinierna ömsesidigt vara hvarandra till biträde.

Mot komiterades förslag härom hafva af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i fem af rikets län framstälts åtskilliga anmärkningar, och de centrala myndigheter, som i ämnet blifvit hörda — skogsstyrelsen, landbruksakademiens förvaltningskomité och kammarkollegium — hafva bestämt afstyrkt detsamma. Skogsstyrelsen erinrar derom, att de beröringspunkter mellan skogs- och jordbruksförvaltningen, hvarom komiterade talat, skulle, utom kontrollen öfver skogshushållningsplanernas tillämpning vid de jordbruksfastigheter, hvilka ännu äro tillika med skog utarrenderade, bestå i den gemensamma pröfningen för det afskiljande af all skogsmark från jordegendomarne, som komiterade förordat, men att sedan ett sådant afskiljande skett, beröringspunkterna ock försvunne, emedan skogen sedermera sköttes af skogsstaten, men jordegendomarne, utan rätt till skogens begagnande, af arrendatorer under jordbruksförvaltningens tillsyn. Efter att derefter hafva sökt visa, att de bägge förvaltningsgrenarne till sitt hela skaplyne äro väsentligen olikartade, öfvergår skogsstyrelsen till en framställning af styrelsens nuvarande uppgifter och verksamhet, hvaraf upplyses: att under dess omedelbara förvaltning för närvarande äro ställda kronoparker, kronomarker, flygsandsplanteringar, häradsallmänningar, ecklesiastika boställskogar och till bergshandteringen anslagna skogar med en areal af omkring 37

millioner kvadratref eller öfver 6 $\frac{1}{2}$ millioner tunnland, hvilka icke hafva och icke kunna få den ringaste gemenskap med kronans utarrenderade jordegendomar; att under dess öfverinseende och ledning äro ställda ett högre skogsläroverk samt sex statens skogsskolor; att till dess åligganden hör främjande af ändamålsenlig jagtvård; att den personal öfver hvilken styrelsen utöfvar befäl uppgår till ett antal af 730 personer; att de ärenden, hvilka skogsstyrelsen har att handlägga, för närvarande stiga till närmare 3,000 för året, och att, med hänsyn till dessa ärendens ofta invecklade beskaffenhet, för deras beredning och föredragning inför chefen redan fyra tjänstemän äro fullt sysselsatta, och slutligen att såväl för bedömandet och afgörandet af alla dessa ärenden som för utförfandet af den tillsyn öfver förvaltningen, hvilken af chefen genom täta resor i distrikten fullgöres, förutsättes så väl hos honom som hos styrelsens öfrige ledamöter speciel insigt i skogsväsendet.

Landbruksakademiens förvaltningskomité uttalar tvekan att åtminstone för närvarande och vid första organisationen af domänstyrelsen tillstyrka dess förening med skogsstyrelsen, dels med afseende å den skiljaktiga beskaffenheten af bägges göromål, dels ock med hänsyn till den betydliga omfattningen af skogsstyrelsens åligganden, hvilka till allra största delen äro af den art, att de med jordbruksförvaltningen icke hafva någon gemenskap.

Kammarkollegium, som icke kan dela skogsstyrelsens åsigt, att beröringspunkterna mellan de båda förvaltningsgrenarne skola blifva så få eller af så ringa betydelse, anser dock att mängden och beskaffenheten af de mål, som redan nu tillhöra skogsstyrelsens handläggning, ej mindre än vigten af de ärenden, som tillkomma jordbruksförvaltningen, göra att de hvar för sig kräva en chefs odelade uppmärksamhet, hvadan kollegium icke kan, utan att förbise statens samskyldiga fördel, tillstyrka den ifrågakända föreningen. För afhjelpandet af de svårigheter, som kunna uppstå vid frågor om skogsmarks afskiljande från jordegendom, föreslår kollegium, att dessa och dermed sammanhängande ärenden må, till undvikande af konflikter, efter inhemtande af skogsstyrelsens utlåtande, afgöras af domänstyrelsen.

För egen del vågar jag hålla före, att om de grundsatser, som föranledt komiterades förslag om skogsmarkens afskiljande från jordegendomarne, i hufvudsak vinna Eders Kongl. Maj:ts godkännande och i tillämpningen utföras så, som jag vid föredragningen af denna punkt skall närmare utveckla, de bägge förvaltningsgrenarne verkligen icke skola behöfva med hvarandra träda i så nära beröring, att en gemensam styrelse ur denna synpunkt måste anses för dem oundgängligen nödvändig. De tillfällen till konflikt mellan de bägge förvaltningarnes

syftemål och intressen, hvilka kunna befaras, när de bägge hvar från sin synpunkt skola behandla eller gemensamt afgöra frågan om lämpligheten af skogsmarks afskiljande, synas mindre böra i fråga komma, om lagstiftningen som grundsats uttalat, att skogsmarken bör särskildt förvaltas, der sådan förvaltning med fördel för statens skogshushållning kan utöfvas, enär, under sådan förutsättning, skogsstyrelsens mening i dylik fråga måste blifva den bestämmande, och endast i särskilda undantagsfall ärendet kan behöfva till högre myndighets afgörande hänskjutas. Att för öfrigt de bägge förvaltningarnes tjänstemän måste vid flera tillfällen i landsorterne samverka, innebär ingen grund för styrelsernas förening, ty att skogstjänsteman får vara tillstädes vid upprättande af arrendeförslag och yttra sig öfver skogsmarkens användning, eller att han hädanefter som hittills skall öfvervaka hushållningsplaner å utarrenderad skog, eller på anmodan verkställa utsyning af virke, innebär icke något närmare samband mellan förvaltningarne än det som förekommer mellan skogsstat och afvittringslandtmätare, eller mellan landstat och justitiestat, hvilka dock utan gemensam centralstyrelse kunna samverka; den lokala föreningspunkten för denna beröring måste dock här som i andra fall alltid vara Eders Kongl. Maj:ts befällningshafvande, från hvilken myndighet ingen af dessa stater kan hållas fullkomligt fristående.

Härtill kommer vidare, att mellan skogs- och jordbruksförvaltningen icke heller derutinnan kan förekomma någon närmare beröring, att de lokala tjänstebefattningarne, annat än undantagsvis, kunna eller böra hos samma tjänsteman förenas, eller befordran från den ena staten till den andra såsom regel förekomma, så att icke ens för vinnande af sådant syfte en förening af styrelserna vore påkallad.

Om man sålunda får anse, att den i fråga satta föreningen af bägge dessa förvaltningsgrenar icke är något oundgängligt vilkor för deras jämna samverkan, erhålla onekligen de anmärkningar, som i öfrigt mot deras sammanförande framstälts, en ökad betydelse. Först och främst torde det svårligen kunna förnekas, att de begge förvaltningarnes uppgifter, göromål och verksamhetsart äro väsentligen skiljaktiga. Hela den verksamhet, som nu åligger skogsstyrelsen, har med jordegendomarne i allmänhet intet att skaffa; den förvaltning af jordegendom, som nu skall ordnas, bör efter komiterades grundsatsar få med skogshushållning intet eller högst litet att göra. Skogsstyrelsens förnämsta förvaltningsbestyr hafva till och med ett annat område än domänstyrelsens; tyngdpunkten för dess intressen och verksamhet ligger utan tvifvel i Norrland, der statens egentliga skogsmassa är att vårda, under det att jordbruksförvaltningen måste hafva sitt för-

nämsta ögonmärke å de egentligen i det sydliga Sverige belägna jord-domänerna. Härtill kommer, att statens skogar måste genom en särdeles talrik tjänstemannapersonal omedelbart förvaltas, under det statens jordegendomar på 20 års tid åt arrendatorer upplåtas. Denna skiljaktighet i sättet för egendomens vård och uttagandet af dess afkastning, betingar naturligtvis också en olikhet i centralstyrelsernas karakter. Hushållningen å statens skogar skall ända i minsta detalj af tjänstemän utöfvas och i sista hand af styrelsen ledas; hushållningen å statens jordegendomar bör deremot med så stor frihet som möjligt utöfvas af den enskilda arrendatorn, och tjänstemännens liksom styrelsens uppgift kan der svårligen innebära något annat än kontroll och anvisning. Afkastningen af statens skogar beror för hvarje år väsentligen på ett insigtsfullt iakttagande af vexlande konjunkturer och på väl beräknade administrativa förfoganden till afsättningens underlåtande eller åvägabringande af gynsamma affärsförbindelser; afkastningen af statens jordegendomar kan knappast genom ingripande från förvaltningens sida annorledes bestämmas, än genom den tillsyn, som utöfvas öfver egendomens vård och det omdöme, som ådagaläggas i val af arrendatorer. Skogens vård och skogsafkastningens höjande kräfver af statens tjänstemän och icke minst af centralstyrelsen ett initiativ och en förvaltningsverksamhet, som närmast finna sin motsvarighet i den enskilda affärsrörelsen, men för hvilka i jordbruksförvaltningen gifves ett ganska ringa utrymme. Deremot kräfver jordegendomarnes vårdande och bedömandet af dertill hörande frågor, vissa insigter och intressen, hvilka väl icke ofta äro att påräkna hos den, som gjort skogshushållning till sin uppgift. Svårigheten i de bägge styrelsernas förening ligger därför efter min uppfattning mindre deri, att målens antal och vikt skulle för svårt betunga en chef, än i bristen på jämvigt mellan de bägge förvaltningarna. Skall den gemensamme chefen verkligen vara den i *alla* mål ensam beslutande, den med fullständig sakkunskap dömande, den förvaltningen ledande viljan, synes mig fara värdt, att förr eller senare hans verksamhet och intresse skola varda ensidigt riktade åt ett håll, och antagligast är då att skogsförvaltningen, hvilken onekligen kräfver största ansvar, initiativ och uppmärksamhet, skall blifva styrelsens tyngdpunkt och jordbruksförvaltningen mera ett bihang till den förra. Måhända skulle deraf föga olägenhet vara att befara, sedan en gång denna senare förvaltning väl kommit till stånd; men medgifvas måste väl, att då fråga är om den första organisationen af densamma och af den derunder lydande stat, det knappast vore rådligt att lägga denna omsorg å någon, som tillika skulle hafva till åliggande att vårda statens skogshus-

hållning, en uppgift, hvilken under densammas nu pågående utveckling mer än någonsin tager en chefs krafter i anspråk.

Den nu antydda svårigheten kunde visserligen undvikas, om man finge tänka sig, att inom styrelsen hvardera afdelningens föredragande, de af komiterade så kallade "öfverdirektörerne", vore de egentligen sakkunnige och i detaljerna bestämmande, så att verkets chef, Generaldirektören, om han också i alla ärenden formelt fattade beslut, dock endast i de stora och viktiga principfrågorna behöfde verkligt ingripa och i öfrigt tillsåge att de bägge förvaltningslinierna ömsesidigt vore hvarandra till biträde. — Då behöfde måhända icke befaras, att skogsförvaltningen skulle ensidigt förrycka den högste chefens intresse, enär hvardera afdelningen hade sin närmaste målsman uti öfverdirektören; men visserligen synes mig kunna i fråga sättas, om med en sådan anordning mycket vore vunnet. För de bägge förvaltningsgrenarnes dagliga jämna samverkan torde, efter hvad jag nyss sökt visa, denna sammanhållande enhet icke vara erforderlig, och för den enhet, som i de stora principfrågorna är af nöden, torde väl vara sörjdt dermed, att bägge styrelserna äro underordnade samma departement, att deras ärenden af samme departementschef inför Eders Kongl. Maj:t föredragas. Jag fruktar, med andra ord, att om man, för att undvika den nyss antydda olägenheten af endera förvaltningsgrenens öfvervigt, sammanförde tvänne styrelse-chefer som föredragande inför en generaldirektör, denne senare i sjelfva verket icke blefve något annat än en mindre behöflig målsman för samma allmänna *öfversigt* öfver förvaltningens gång, hvilken redan tillkommer finans-departementets chef. Hvad slutligen beträffar kostnaden för en sådan organisation, synes det mig antagligt, att en sammanslagning af bägge förvaltningsgrenarne, med hvar sin "öfverdirektör", under en generaldirektör skulle medföra ungefär samma utgifter i öfrigt som för de bägge förvaltningsgrenarne åtskilda, men dertill ytterligare anslag af en generaldirektörslön.

Med hänsyn till hvad nu är anfördt, anser jag mig därför böra tillstyrka, att för närvarande må göras framställning till Riksdagen om nödigt anslag å ordinarie stat för upprättande i hufvudstaden af en Domän-förvaltning, hvilken under ledning af en Öfver-Intendent såsom ensam beslutande chef skall hafva vård om kronans domäner.

Förvaltningens fasta personal i öfrigt torde för närvarande böra utgöras af sekreterare och kamrerare, hvardera med föredragnings-skyldighet efter uppgjord fördelning, samt registrator och aktuarie, äfvensom nödig vaktbetjening, och lärer, tilldess erfarenhet vunnits, huruvida större arbetskraft af ordinarie tjänstemän erfordras, ett belopp böra äskas till arfvoden åt extra biträden.

För förvaltningens chef torde med hänsyn dertill, att den honom underlydande stat åtminstone till en början är ganska ringa, icke behöfva äskas större aflöningsförmåner än lön 6,000 kronor och tjänstgöringspenningar 2,000 kronor, jämte ersättning för resor och dagtraktamente efter gällande resereglemente.

För sekreteraren och kamreraren samt registratorn lära lönebeloppen böra bestämmas i likhet med hvad till de med dem närmast jämförliche tjänstemän i andra centrala verk beviljats eller för de förstnämnda i lön 3,000, tjänstgöringspenningar 1,500, för den senare i lön 1,800 i tjänstgöringspenningar 1,200 kr. jämte rätt för dem alla tre till tvänne ålderstillägg å 500 kronor. För en vaktmästare torde böra begäras lön 800, tjänstgöringspenningar 300 kronor.

Till semestervikariat, flitpenningar, renskrifning samt arfvoden åt extra biträden, torde med hänsyn till svårigheten att nu bestämma i hvad mån göromålens mängd och omfattning kan göra nödigt att öka verkets personal, böra äskas ett anslag af 7,900 kronor.

Summan af de anslag, som skulle för förvaltningens organisation behöfva begäras, uppgår sålunda till 29,000 kronor, så att då härtill tillsammans läggas 56,000 kronor för lokalförvaltningen, hela kostnaden för förvaltningen af statens jordegendom skulle uppgå till 85,000 kronor.

Jämte nu föredragna förslag till ordnande af sjelfva förvaltningsmyndigheterna hafva komiterade enligt sitt uppdrag framlagt förslag dels till de allmänna "Grunder för förvaltningen af kronans privatdomäner" hvilka efter deras åsigt böra af konung och riksdag gemensamt beslutas, dels till de "allmänna vilkor vid kronoarrenden", som det må tillkomma Eders Kongl. Maj:t att i öfverensstämmelse med nämnda grunder fastställa. I hufvudsakliga delar anser jag mig kunna instämma i dessa förslag: de förändringar i desamma, som jag med anledning af vederbörande myndigheters afgifna utlåtanden trott mig böra förorda, anhåller jag att nu få punktvis föredraga i den ordning komiterade uppställt nämnda bestämmelser.

I *Andra* och *Tredje Punkterna* hafva komiterade, under hänvisning å behofvet af en ordentlig hushållning med statens skogstillgångar, såsom allmän grundsats förordat, att vid utarrenderande af kronans

landtegendomar måtte från arrendet helt och hållet undantagas de områden, som böra till uteslutande skogsbörd eller till boplatser för skogsbetjening afses. De anse, att vare sig den till utarrenderad egendom hörande skogen varder till ordnad hushållning indelad eller icke, måste den hittills åt arrendatorerne medgifna rättigheten till oinskränkt belopp husbehovsvirke medföra ett slösande med skogstillgången och en vanvård af skogsbestånden, mot hvilka i den för 20 år antagne arrendatorns eget intresse icke finnes något korrektiv. De uttala ock den öfvertygelsen, att kronan i ganska få fall undfår skälig godtgörelse för det virkesbelopp, som vid egendomen åtgår till husbehov, eller med andra ord, att arrendeafgiften för sjelfva jorden sällan höjes med så stort belopp, som motsvarar nettovärdet af nämnda virke; och framhålla dessutom, huru den ofta nödvändiga skogsplanteringen svårligen kan förväntas af en arrendator, som af dess frukter icke kan komma i åtnjutande. Skogsstyrelsen, som åberopar de vid senaste skogsinspektörmöte uttalade åsikter, förordar ock på hufvudsakligen samma skäl genomförandet af grundsatsen, att skogen vid jordegendoms utarrendering bör afskiljas till särskild förvaltning, likväl under förbehåll att det må af omständigheterna bero, huruvida små och från annan kronoskog aflägsse belägne skogsparceller må på annat sätt för kronan tillgodogöras, vare sig som hittills genom utarrendering tillsammans med jordegendomen, dock med utsyning af virkesbehovet, eller såsom komiterade föreslagit genom särskild öfverenskommelse med arrendatorn om deras vård och förvaltning.

I motsats härtill har af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i flere rikets län uttalats den åsikten, att de jordegendomar, hvarifrån skogsmarken afskiljes, icke längre kunna bjuda samma fördelar för dess brukare och således måste erhålla ett betydligt lägre arrendevärde, under det att åter åtminstone det stora flertalet af skogsplotter måste blifva för små att med fördel kunna af skogsstaten förvaltas, och att därför den af komiterade förordade grundsats icke skulle medföra vinst, utan tvärtom tillskynda statsverket betydande minskning i arrendeafgift utan någon nämnvärd ökning af skogsmarkens nettoafkastning. De yrka därför så väl att alla de skogsmarker, som icke äro nog stora att kunna såsom nya kronoparker eller i förening med äldre sådana förvaltas, måtte vid jordegendomarne bibehållas, som ock att, der större skogsmarkers afskiljande till kronopark kan och bör ega rum, likväl måtte åt arrendatorn af den jordegendom skogen tillhört medgifvas betesrätt och husbehovsvirke.

I sjelfva verket förefinnes mellan de åsikter, som i denna fråga uttalats, större samstämmighet, än vid första påseende framträder. —

Alla äro ense derom att, der skogsmarken, i följd af sin storlek eller sitt läge i förhållande till annan kronoskog, med fördel kan ställas under skogsstatens förvaltning, bör den från jordegendomen vid utarrendering afskiljas. Denna grundsats är icke heller ny, ty i nu gällande nådiga förordning af den 29 Juni 1866 om hushållningen med allmänna skogarna i riket föreskrifves (§ 16) att "om skog till utarrenderadt hemman är af större betydighet eller så belägen, att den lämpligen kan ställas under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning, vilja WI, uppå anmälan af Vår skogsstyrelse, derom i hvarje fall förordna." — Alla synas ock vara af den mening, att der skogsmarken är så ringa och så belägen, att särskild förvaltning af skogsstaten ej kan anses för staten fördelaktig, bör, så vida ej lämpligt finnes att afyttra densamma, dess vårdande öfverlemnas åt arrendatorn, hvarvid icke blott flere befallningshafvande utan äfven skogsstyrelsen synas anse det lämpligare att upplåta densamma på arrende jemte jordegendomen, än att, i enlighet med komiterades förslag med arrendatorn träffa aftal om dess förvaltning för kronans räkning. Slutligen äro så väl befallningshafvande som ock skogsstyrelsen af den åsigt att, om ock skogsmarken af anförda skäl varder jemte jordegendomen så som hittills utarrenderad, bör dock arrendatorns disposition öfver densamma inskränkas till den afverkning, hvarå han af skogstjensteman erhåller utsyning. — Den i praktiskt hänseende mest väsentliga skilnaden mellan å ena sidan komiterades och skogsstyrelsens förslag, och å andra sidan nu gällande lagbestämmelser, hvilka af flere befallningshafvande anses ega företräde, består åter deruti, att då uti nådiga förordningen af den 29 Juni 1866 hufvudsaklig vikt är lagd på jordegendomens kraf å skogsmark till husbehof, hvilken "alltid skall vid egendomen bibehållas", bör enligt komiterades och skogsstyrelsens åsigt sådant anspråk å husbehofsskog icke, eller åtminstone endast i andra rummet, tagas i betraktande. Det kan alltså sägas, att komiterades af skogsstyrelsen väsentligen understödda förslag afses att till regel upphöja det skogsmarkens afskiljande, som den nuvarande lagstiftningen mera betraktar som ett undantag, och deremot på sin höjd som ett undantag vill medgifva det begagnande af skogen till husbehofsafverkning eller betning, som enligt den nuvarande lagstiftningen är regel.

För egen del vågar jag hålla före, att de skäl, som af komiterade och skogsstyrelsen för deras åsigt blifvit anförda, äro i hufvudsak giltiga, och torde till dem blott behöfva fogas en erinran derom, att så väl Eders Kongl. Maj:t som Riksdagen i senare tid funnit det vara af behof påkalladt att så vidt möjligt i alla rikets delar underhålla och, der de ej redan finnas, tillskapa skogscomplexer under statens omedelbara

vård. För vinnande af detta syfte hafva ej obetydliga anslag blifvit gifna, och det synes ej råda tvifvel derom, att ytterligare medel skulle för ändamålet af Riksdagen årligen beviljas, om Eders Kongl. Maj:t derom gjorde framställning. Nu är emellertid förhållandet, att hvarje inköp af skogsmark för bildande af kronopark, i vårt land, der skog af enskilde nästan aldrig innehafves utan i samband med jordegendom, till hvilken skogen af ålder ansetts som ett bihang, just medför en sådan åtgärd, som komiterade här förordat: ett eller flera med god skog försedda hemman inköpas, skogsmarken utbrytes, och de derefter skoglösa hemmanen försäljas eller utarrenderas för statens räkning. Då man i sådana fall för vinnande af skogscomplexer icke drager i betänkande att från jordegendomen afskilja skogen, lär det ej innebära större våda att tillämpa samma grundsats äfven å de med skog försedda hemman, som staten redan eger. Det är sant, att det skoglösa hemmanet antagligen i de flesta fall har mindre värde och gifver mindre arrendeinkomst, än som skulle för detsamma erhållas, om skogen dervid behölles, och att skogsmarkens afskiljande sålunda innebär en minskning å inkomstitelns arrendemedel. Huruvida denna förlust i hvarje fall till fullo blifver ersatt genom motsvarande ökning å skogsmedel, kan naturligtvis icke på förhand afgöras och måste bero på pröfning i hvarje särskildt fall. Men uppenbart är, att förlusten å en sådan åtgärd med de skogsmarker, kronan redan eger, icke kan blifva jemförlig med den uppoffring af statsmedel, som följer af skogsinköp, och att således, så länge staten sätter sig till mål att bilda skogscomplexer under egen förvaltning, sund hushållning ovilkorligen fordrar, att man, innan kapitalutgifter göras för inköp af skogsmark, först tager vara på de skogstillgångar, staten eger oköpande, och att de utarrenderade jordegendomarnes behof af skogstillgång deremot icke kan få göra sig gällande. Frågan om skogsmarks afskiljande från en jordegendom bör under denna föutsättning hufvudsakligen bedömas ur skogsförvaltningens synpunkt, och afgörandet bero derå, huruvida den i fråga kommande skogslotten kan till fördel för statens skogshushållning särskildt förvaltas. Häraf torde åter följa, att den myndighet, som har statens skogshushållning sig anförtrodd, bör deltaga i dylika frågor afgörande och i afseende å ärendets behandling i öfrigt, att vid hvarje arrendeförslags uppgörande skogstjensteman bör afgifva yttrande i fråga om skogsmarken, samt frågan om dess afskiljande afgöras före arrendeförslagets upprättande genom domänförvaltningen.

Äfven med iakttagande af denna grundsats komma dock må hända större delen af kronans jordegendomar att bibehålla den dem underlagda skogsmark. En blick på de tabeller, som komiterade upp-

rättat öfver kronans egendomar, och hvori deras skogsareal är angifven, visar, att skogslotterna mycket ofta äro alltför små, för att det skulle vara möjligt att ställa dem hvar för sig under skogsstatens förvaltning, i andra fall än der de ligga inom, invid eller i närhet af förut befintlig kronopark, eller flera så nära hvarandra, att de af samma tjänsteman kunna förvaltas. När så ej är förhållandet, faller det af sig sjelft, att statens skogshushållning ej skulle af deras särskilda förvaltning hafva fördel, att de för skogsstaten endast skulle blifva en börda utan motsvarande gagn, och att de ej kunde motsvara syftet att erhålla samlade skogscomplexer under statens vård. Då inträder ock jordegendomens anspråk på bibehållande af skogsområde till husbehof och bete i sin fulla rätt, och jag vågar föreställa mig, att för sådan händelse skogsmarken bör, i öfverensstämmelse med hvad skogsstyrelsen och kammarkollegium hemställt, såsom hittills tillsammans med jordegendomen utarrenderas. Å dylika små skogsparceller kan någon indelning till trakthuggning sällan ifrågakomma, någon afverkning utöfver husbehofvet ännu mindre, och såsom regel torde väl derför deras användande till husbehof kunna utan fara åt arrendatorn öfverlåtas, så vida blott förbehåll göres för vederbörande myndighets rätt att i fall af missbruk inskränka denna användning genom bestämmelse att afverkningen skall bero på skogstjänstemans utsyning. Att såsom ovilkorlig regel föreskrifva utsyning på alla äfven de minsta skogslotter, torde icke kunna anses fullt ändamålsenligt.

Såsom åtskilliga af de hörda myndigheterna anmärkt, kan visserligen i några fall, särdeles i Norrland, inträffa, att det absoluta afskiljandet af en stor skogsmark från ett litet hemmansbruk skulle medföra stora olägenheter dels derutinnan, att skogsbetet å sådana trakter är för jordbrukarens boskapsskötsel nära nog oundgängligt, dels derigenom att i orter, der hemmantalet och dermed delaktigheten i flera allmänna onera äro väsentligen grundade på skogsbeståndet, egendomen efter dess borttagande och inläggande under kronan, som i dylika onera ej deltagar, skulle varda oförmögen att bära sina bördor. Svårigheter af denna art kunna visserligen tänkas afhjelpa derigenom, att, äfven efter skogsmarkens afskiljande, betesrätt och husbehofsvirke efter utsyning genom kontraktet tillerkännas arrendatorn, en utväg som väl i allmänhet icke kan anses förenlig med ordnad skogshushållning å kronans parker, men som undantagsvis, och om rättigheterna väl begränsas, torde kunna medgifvas åtminstone i de norrländska länen; men det är dock tänkbart, att om sådan fråga såges endast ur skogsförvaltningens synpunkt, tillbörligt afseende icke skulle varda fästadt vid dylika verkliga berättigade intressen, och för sådana

fall, som antagligen dock icke skola varda särdeles talrika, torde väl frågan om skogsmarkens afskiljande och vilkoren dervid, när domänstyrelsen finner skäl att ogilla skogsstyrelsens åsigt och meningarne ej kunna af styrelserna sammanjemkas, få till Eders Kongl. Maj:ts afgörande hänskjutas.

I öfverensstämmelse med hvad sålunda är anfördt har jag trott de punkter böra affattas, som handla om den jordegendom tillhörande skogsmark. De närmare bestämmelserna rörande dessa ärendens administrativa behandling torde, sedan den allmänna grundsatsen blifvit fastställd, kunna Eders Kongl. Maj:ts pröfning och afgörande förbehållas.

Fjerde punkten: Mot komiterades förslag att bibehålla arrendetiden vid den nu stadgade perioden af 20 år, hafva visserligen anmärkningar blifvit framställda af någre befallningshafvande, som förordat en utsträckning af densamma; men i betraktande af penningevärdets föränderlighet torde icke finnas tillräckligt skäl för en sådan förändring. Det må dock medgifvas, att den sålunda begränsade arrendetiden i många fall kan vara för kort, för att derunder full ersättning skulle kunna tillgodokomma arrendatorn för större odlingsföretag eller anläggningar, genom hvilka egendomens värde dock till kronans fördel förhöjts. Likasom det må anses lämpligt, att kronan någon gång, när fråga uppstår om sådana företag, som öfverstiga arrendatorns egna krafter, på ett eller annat sätt deltagar i kostnaden för desamma, så synes icke heller obefogadt, att om vid arrendators afgång finnes, att han af egna medel bekostat sådana varaktiga förbättringar å egendomen, för hvilka han ännu icke kunnat få ersättning, kronan då på något sätt godtgör honom för denna uppoffring, så att kostnaden för dylika företag, likasom för större kommunala utgifter, må varda på längre tid fördelade. Det i sådant syfte af en komitéledamot särskildt afgifna förslag, hvilket biträds så väl af Eders Kongl. Maj:t befallningshafvande i Upsala, Örebro, Gotlands och Blekinge län, som ock, ehuru med någon förändring i formen för ersättningens medgifvande, af kammarkollegium, synes mig förtjena allt afseende, och vågar jag derfor tillstyrka, att berörda förslag må i hufvudsak af Eders Kongl. Maj:t godkännas.

Sjette och sjunde punkterna: De af komiterade föreslagna bestämmelser rörande formen och sättet för arrendeförslags upprättande, arrendekungörelses utfärdande, arrendeanbudens mottagande, pröfning och antagande synas mig i allmänhet förtjena godkännande, allenast att, såsom vid andra punkten närmare utvecklats, tillika bör bestäm-

mas om formen för skogstjenstemans och skogsstyrelsens deltagande vid fråga om skogsmarkens afskiljande. Åtskilliga af dessa stadganden kunna dock, såsom, efter min uppfattning, varande af rent administrativ natur, rätteligen hänföras till de detaljbestämmelser, hvilka i öfverensstämmelse med de allmänna af Konung och Riksdag antagna grunderna böra af Eders Kongl. Maj:t meddelas. En något genare affattning af dessa bestämmelser är emellertid så mycket mera nödvändig, som formen för de särskilda åtgärdernas vidtagande sedermera måste lämpas efter förvaltningens organisation, hvilken, efter hvad jag förut i underdånighet sökt visa, i åtskilliga län torde kunna ställas något enklare än i de provinser, der särskilda domänintendenter måste tillsättas.

Elfte punkten: Mot komiterades förslag, att arrendeafgiften skulle senast inom den 15 Januari hvarje år af arrendatorn inbetalas till länets ränteri, hafva af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i flera län äfvensom af kammarkollegium gjorts åtskilliga berättigade anmärkningar. Det ökade besvär, som häraf skulle för arrendatorerna uppkomma, torde icke uppvägas af någon motsvarande fördel för statsverket, så vida ej inbetalningen kunde flyttas ännu något längre tillbaka, så att den fölle inom December månad under det löpande arrendeåret. Ett sådant påskyndande af afgiftens erläggande har dock af ingen myndighet förordats och torde med hänsyn till tiden för afsättning af landtbrukets produkter möta ej ringa svårighet. Under sådana förhållanden anser jag det hittills öfliga uppördssättet, genom kronofogdarne å allmän kronouppördsstämman, lämpligen kunna bibehållas.

Tofte punkten: Mot de af komiterade i denna punkt föreslagna bestämmelser, att anspråk på ersättning eller minskning i utfästade arrendeafgifter ej må grundas på möjligen felaktiga uppgifter i de handlingar, hvilka före arrendets ingående spekulanter tillhandahållas, hafva så väl en ledamot i komitén som flere af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande och tre ledamöter i kammarkollegium framställt den anmärkningen, att dylikt förbehåll synes strida mot allmänna rättsgrundsatser. Förbehållet torde icke heller vara af stor betydelse, då väl endast i mycket sällsynta fall kunde ifrågakomma, att så felaktiga upplysningar blifvit lemnade, att en domstol skulle finna skäligt på grund deraf tilldöma arrendatorn ersättning; att åter för sådan utomordentlig händelse ställa arrendatorn rättslös gentemot kronan synes icke heller mig befogadt, och hemställer jag därför, att denna punkt må ur förslaget utgå samt ersättas af det vid fjerde punkten omnämnda stadgande.

Fjortonde punkten. Skogsstyrelsen, som med anledning af Riks-

dagens revisorers år 1875 gjorda framställning om afskaffande af de å kronoparker hvilande servituter, vidtagit åtgärder för utredande af hvad som med samtliga dylika servituter sammanhänger, har med afseende å dylika åt de för statsverkets räkning utarrenderade egendomar tillförsäkrade tjänstbarheter uti särskildt underdånigt memorial af den 13 Mars 1876 hemställt, att Eders Kongl. Maj:t täcktes i nåder meddela föreskrift derom, att vid utarrendering af egendomar för statsverkets räkning all den rätt till förmån från kronopark, hvaraf egendomen särskildt eller såsom tillhörande förmånsberättigad kommun varit i åtnjutande, må från arrendet undantagas. Arméförvaltningen, häröfver hörd, har i underdånigt utlåtande af den 27 December 1876, jämte utredning af hvilka dylika förmåner tillkomma militieboställen, yttrat, att den minskning i arrendeafgift, som af sådan förmåns upphörande kunde uppkomma, numera, då med dessa boställens indragning arrendet skall ingå till statsverket, icke torde lägga hinder i vägen för nådigt bifall till denna framställning, hvadan arméförvaltningen icke hade annat att i frågan erinra, än att, då boställe, hvars afkastning disponerats af regemente eller corps, der löntagare qvarstår på gammal stat, komme vid skeende utarrendering i mistning af dittills åtnjutna tjänstbarheter af ofvannämnda art, värdet af dessa förmåner borde vid uppgörande af löneliqvid med sådan löntagare tagas i beräkning. Kammarkollegium har i underdånigt utlåtande af den 13 Oktober 1876, under hänvisning derå, att om vid något tillfälle hinder för ett hemmans utarrendering på antagliga villkor skulle uppstå, med mindre åt arrendatorn tillförsäkrades åtnjutandet af förut begagnad utsyningsrätt å kronopark, afgörandet vid ett sådant undantagsförhållande dock komme att bero på Eders Kongl. Maj:ts pröfning efter då förekommande omständigheter, ansett sig böra i underdånighet tillstyrka, att en allmän föreskrift i den riktning skogsstyrelsen föreslagit måtte af Eders Kongl. Maj:t i nåder meddelas.

Då, såsom skogsstyrelsen anført, de olägenheter, som för skogshushållningen uppstå af de betes- och utsyningsrättigheter, hvilka å flera kronoparker äro medgifna, synas mig böra föranleda dertill, att dylika servitut så vidt möjligt aflyftas från de under skogsstatens vård ställda kronoparker, och då de särskilda förhållanden, som i synnerhet i vissa orter kunna föranleda deras bibehållande, endast undantagsvis torde förekomma och då böra underställas Eders Kongl. Maj:ts nådiga pröfning, anser jag mig kunna tillstyrka, att vid denna punkt fogas ett tillägg, innefattande den allmänna grundsats, att vid egendoms utarrenderande förmåner af nämnda art må från arrendet undantagas; lärande, om denna grundsats af Riksdagen godkännes, frågan om den

ersättning, som vid dess tillämpning å vissa militieboställen kan ifrågakomma för enskilda löntagare, framdeles få Eders Kongl. Maj:ts pröfning underställas.

Femtonde punkten: Efter den lydelse, som komiterade åt detta stadgande gifvit, kunde det synas som om arrendatorn för hvarje gång, han må hafva behof af torf till bränsle eller dyjord, mergel eller lera till åkerns eller ängens förbättrande, borde derom inhemta vederbörande myndighets anvisning. Då det väl får anses som regel, att arrendator skall för nämnde ändamål få använda den tillgång å dessa material, egendomen har att bjuda, och myndigheternas ingripande endast vid missbruk af denna rätt bör ifrågakomma, har jag trott, att stadgandet borde erhålla en något förändrad affattning.

Sextonde punkten: I fråga om arrendators skyldighet att underhålla vid egendomen befintliga byggnader och anläggningar har af alla förordats bibehållande af nu gällande bestämmelser; men mot komiterades förslag att fortfarande som hittills på arrendatorn må ankomma att af företrädaren utsöka ersättning för den honom ådömda husrötebrist har anmärkning framstälts såväl af tvenne komiténs ledamöter som af landtbruksakademiens förvaltningskomité, hvilka ansett billigheten fordra, att uttagandet af ersättningen bör tillkomma domänstyrelsen, som sedermera må hålla tillträdaren det tillhanda. Otvifvelaktigt torde dock vara, att, såsom komiterade anført, en förändring af hittills öfliga bestämmelser i detta hänseende skulle inleda förvaltningen i oberäkneliga förvecklingar med afträdande arrendatorer och deras rättsinnehafvare, och i betraktande deraf att den tillträdande arrendatorn till följd af företrädarens skyldighet att verkställa förarbeten för första årets skörd i allmänhet kommer att hos denne häfta i någon skuld, som i flertalet fall torde kunna mot husrötebristen qvittas, lär äfventyret för den förre oftast icke varda särdeles betydande. Då emellertid omständigheter kunna förekomma, under hvilka det af komiterade föreslagna tillägget, att, äfven om större eller mindre del af ersättningen ej skulle utbekommas, tillträdaren ej må ega rätt af kronan undfå ersättning för verkställande af de förbättringar, honom ändock åligga, verkligen skulle innebära en obillighet, torde det vara lämpligt att lemna förvaltningen frihet att i särskilda sådana fall genom motsvarande eftergift å arrendet bereda tillträdaren den ersättning för verkställda förbättringar, som kan finnas skälig.

Sjuttonde punkten: De bestämmelser, komiterade föreslagit i fråga om nybyggnadsskyldighet, hafva till syfte dels att genom borttagandet ur kontrakten af ovissa och oberäkneliga förbindelser framkalla högre

arrendeanbud, dels att åt förvaltningen öfverlemna omtanken om åbyggnadernas lämpande efter egendomens beskaffenhet och motsedda framtida utveckling. Såsom flera af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande anmärkt, måste dock de fördelar, som kunna vinnas genom dessa skyldigheters aflyftande från arrendatorn, väl vägas emot de olägenheter, som genom deras öfverflyttande på kronan kunna uppkomma, och enligt dessa myndigheters så väl som skogsstyrelsens, landbruksakademiens förvaltningskomités och kammarkollegii åsigt skulle de senare varda vida öfvervägande. I likhet med nämnda myndigheter befarar äfven jag, att kronan i hvarje fall kommer att för nybyggnadernas verkställande få vidkännas en vida större kostnad, än arrendatorn för samma byggnad skulle ådraga sig, och att dessa kostnader skulle årligen uppgå till högst betydliga belopp, som af den möjligen förökade bruttoinkomsten troligen skulle lemna en mindre nettobehållning än arrendeafgifterna nu utgöra; och om man dertill lägger den betydliga tillökning i förvaltningsbestyr och de många andra förvecklingar, som skulle följa med ett sådant kronans direkta deltagande i byggnadernas uppförande, synas mig redan ur denna synpunkt icke ringa betänklighet möta en sådan anordning, som skulle ådraga kronan omedelbart deltagande i dessa kostnader och bestyr. Emellertid torde böra iakttagas, att, om ock komiterade, såsom af deras motivering framgår, tänkt sig nybyggnadens verkställande på statsverkets bekostnad, deras förslag dock, sådant det i punkten 17 är uttryckt, icke nödvändigt innebär ett dylikt kronans omedelbara deltagande i byggnadernas uppförande. Denna bestämmelse medför egentligen blott, att från förhållandet mellan kronan och arrendatorn aflägsnas den mycket obestämda och i flera fall knappt bestämbara förbindelse, som kallas "nybyggnadsskyldighet efter lag och författningar", och hvad komiterade i främsta rummet afsett torde därför, utan att kronan inledes i kostnad och besvär, kunna vinnas, om blott den förut gällande allmänna grunden för arrendatorns byggnadsskyldighet ersättes genom skyldighetens bestämmande i sjelfva arrendekontrakten. I likhet med hvad kammarkollegium hemställt vägar jag därför ock anse, att bestämmande af denna skyldighet så väl med afseende å nybyggnadernas beskaffenhet som å kostnaden för desamma bör ske före arrendets utbudande och i kontraktet intagas. Men då, i synnerhet vid första genomförandet af den nya organisationen, det mycket väl är möjligt, att sådana bestämmelser ej vid alla tillfällen hinna förberedas och meddelas, torde tills vidare den gamla regeln böra för sådana fall få gälla, dock närmare bestämd sålunda, att dervid tillämpas de i militieboställsordningen intagna grunder för

denna skyldighets utgörande af de till statsverket indragna militiebo-ställen.

Adertonde punkten: Komiterades förslag, att styrelsen skall ombesörja och bekosta åbyggnadernas brandförsäkring, afser utan tvifvel att ernå trygghet för brandförsäkringens verkställande och sammanhänger på det närmaste med deras förslag, att kronan må ansvara för nybyggnaden. Antages ej detta senare, förfaller ock det förra, så mycket mera som den för skadans botande ansvarige arrendatorns intresse af att trygga sig mot förlust torde få anses innebära lika stor säkerhet för brandförsäkringens verkställande som styrelsens eller dess organers omtanka. I likhet med hvad kammarkollegium hemställt, anser jag därför, att arrendatorn bör tillförbindas ombesörja och bekosta åbyggnadernas brandförsäkring, företrädesvis uti brandstodsörening för länet eller orten, der sådan finnes, med rätt för vederbörande att bestämma såväl det belopp, hvarför brandförsäkring bör sökas, som den anstalt, hvori försäkringen bör tagas.

Tjugonde punkten: Utom det att mot redaktionen af denna punkt torde kunna framställas anmärkningar, läser derjemte, om de förändringar, som jag i underdånighet tillstyrkt, i komiterades förslag rörande nybyggnadsskyldigheten vinna nådigt bifall, punktens hela innehåll befinnas mindre lämpligt; och hemställer jag derföre att den samma måtte utgå.

Tjugutredje punkten: Samma skäl, som mot kronans omedelbara deltagande i nybyggnad kunna anföras, synas mig, i likhet med flera af myndigheterna, äfven gälla i fråga om kronans deltagande i ny stängsels uppförande, och då nyhågnad mot annans egendom icke beror på kronans eller arrendatorns afgörande allena och således ej kan i kontraktet närmare bestämmas, torde, i öfverensstämmelse med hvad kammarkollegium föreslagit, denna punkt lämpligen kunna så affattas, att arrendatorn må fortfarande ega stängselskyldighet mot annans egendom efter lag, men inom egendomen efter kontraktets bestämmelser.

Tjuguattonde punkten: Vid de af komiterade föreslagna bestämmelser om säkerhet för arrendevilkorens uppfyllande hafva åtskilliga anmärkningar blifvit framställda, af hvilka största vikt torde tillkomma den af kammarkollegium uttalade mening, att obligationer till värde af två års arrendeafgift icke skulle kunna anses som säkerhet motsvara de flera skyldigheter utöfver arrendeafgiften, som efter kollegii uppfattning böra arrendatorn tillkomma, hvarför borgen ovilkorligen borde erfordras. Det syfte, komiterade velat vinna genom medgifvandet att som säkerhet mottaga värdepapper, lär dock få anses så viktigt, då

det innebär en utväg att frigöra kronoarrendatorernas klass från ett kreditbruk, som i många hänseenden verkar förderligt, att det anförda skälet endast synes mig böra verka till någon förhöjning af det belopp värdepapper, som till säkerhet bör aflemnas, och vågar jag föreställa mig, att utan stor våda staten skulle till säkerhet för arrendevilkorens uppfyllande kunna åtnöja sig med obligationer, motsvarande tre års arrendeafgift.

Trettiotredje punkten: Mot komiterades förslag, att till- och afträdes-syn skall af domare och nämnd hållas senast i September månad året före arrendets afträdande, hafva Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i nio af rikets län samt landbruksakademiens förvaltningskomité och kammarkollegium framställt anmärkningar, hvilka isynnerhet vid det förhållande att, såsom kammarkollegium visat, domaren icke är skyldig hålla syn å alla till statsverket indragna boställen och att denna större apparat icke heller är behöflig för synerna å en stor mängd mindre betydliga egendomar, helst som de tvistiga frågor, som vid syn kunna uppstå i allt fall, med iakttagande af föreskrifterna i 27 kap. Byggningsbalken, blifva föremål för domares pröfning, torde böra föranleda paragrafens affattning i öfverensstämmelse med kammarkollegii förslag, så att till- och afträdessyn å egendom må förrättas i stad af rådstufvurätt, å landet af kronofogde med två nämndemän, der ej förvaltningen med hänsyn till egendomens betydenhet eller på grund af andra omständigheter finner skäl påkalla syn af häradshöfding och nämnd, äfvensom att denna syn må hållas före afträdandet å lämplig årtid, då marken är bar, med hvilken allmännare bestämmelse tiden för syneförrättningen kan lämpas efter olika orters förhållanden. I fråga om besvär rörande den af kronofogde med nämnd förrättade syn lära väl, i öfverensstämmelse med hvad Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Örebro län hemställt, böra tillämpas bestämmelserna i nådiga förordningen af den 6 Februari 1849 angående viss tid för klander af husesyn mellan enskild jordegare och landbo.

Slutligen anser jag mig böra fästa Eders Kongl. Maj:ts uppmärksamhet derå, att kammarkollegium i öfverensstämmelse med hvad Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Örebro län föreslagit, gjort hemställan om afyttrande af alla de hemman och lägenheter, hvilkas afkastning i arrende ej öfverstiger 500 kronor. De små egendomarne fordra, säger kollegium, lika mycken tillsyn som de större och förorsaka följaktligen i förhållande till arrendebeloppen statsverket ojämförligt mycket större kostnader än de senare. De hittills enligt Kongl. brefvet den 29 Maj 1874 verkställda försäljningar af sådane egendomar, för hvilka den årliga arrendeafgiften ej öfverstigit 200

kronor, hade ock utfallit så, att försäljningsprisen i intet fall understigit taxeringsvärdet men ofta uppgått till flere gånger detta värde, hvarå arrendeaifgiften i medeltal utgjort allenast 3,5 procent. Om rörande de under serafimer-ordensgilletts vård hittills stående fastigheter någon tvekan kunde uppstå, huruvida kronan vore berättigad att afhända sig desamma, finnes deremot icke någon sådan betänklighet i fråga om de öfriga fastigheter, som redan vore indragna eller till följd af fattade beslut komme att till statsverket indragas. Af de i komiterades betänkande vidfogade tabellerna 1 och 2 upptagna egendommar vore ej mindre än 1,250 stycken af den storlek, att det genom vederbörlig myndighet bestämda arrendebeloppet ej öfverstege 500 kronor för hvarje egendom. Försäljningen af dessa egendommar utgörande omkring en tredjedel af hela det antal, som komme att ställas under den nya förvaltningens vård, skulle i väsentlig mån komma att underlätta denna förvaltnings ordnande på ett ändamålsenligt sätt utan allt för stora förvaltningskostnader, och för köpeskillingen kunde kronan komma i besittning af annan fast egendom, som mera än dessa smärre egendommar vore egnad att af staten innehafvas.

Ehuru jag för min del erkänner vigten af de skäl, som föranledt denna kollegii hemställan, anser jag mig dock för närvarande icke böra tillstyrka Eders Kongl. Maj:t att till Riksdagen göra någon annan hemställan, än att de hemman och lägenheter, för hvilka årliga arrendeaifgifterna nu icke öfverstiga 200 kronor, äfvensom de, å hvilka vid utarrendering hädanefter icke erhållas högre arrende-anbud än 200 kronor och hvilka icke lämpligen kunna med annan egendom under ett arrende förenas, må få, der så af Eders Kongl. Maj:t pröfvas lämpligt, under iakttagande af de föreskrifter, som af Eders Kongl. Maj:t kunna varda meddelade, på offentlig auktion till den högstbjudande försäljas under de vilkor, som redan äro af Riksdagen i afseende å sådan försäljning bestämda, samt att köpesumman, må ställas till Eders Kongl. Maj:ts disposition att användas för inköp af annan fast egendom, företrädesvis skogsmark.

På grund af hvad jag sålunda i underdånighet anfört, får jag alltså hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes i nådig proposition föreslå den nu församlade Riksdagen:

A. Beträffande en centralförvaltning af kronans domäner:

att för förvaltningen af all kronans fasta egendom, som ej är till visst statsändamål anslagen och till följd deraf antingen till omedelbart begagnande upplåten eller ställd under skogsstyrelsens eller annan särskild em-

betsmyndighets vård, må upprättas ett särskildt embetsverk, hvilket under benämning af "Domänförvaltningen" skall hafva sitt säte i Stockholm;

att detta embetsverk skall bestå af en chef, kallad öfverintendent, med rätt att i alla förvaltningen rörande ärenden ensam besluta, en sekreterare och en kamrerare, hvardera med föredragningskyldighet enligt den fördelning af ärendena, Kongl. Maj:t kan finna godt bestämma, samt en registrator och aktuarie äfvensom de särskilda extra biträden, hvilka för ärendenas jemna gång må finnas erforderliga, tillika med vaktbetjening;

att embetsverkets aflöningsförhållanden må fastställas sålunda:

för chefen: lön 6,000 kronor, tjenstgöringspenningar 2,000 kronor jemte ersättning enligt gällande resereglemente för å embetets vägnar företagna resor;

för sekreteraren: lön 3,000 kronor, tjenstgöringspenningar 1,500 kronor jemte rätt till två ålderstillägg, hvardera å 500 kronor;

för kamreraren: lön 3,000 kronor, tjenstgöringspenningar 1,500 kronor jemte rätt till två ålderstillägg, hvardera å 500 kronor;

för registratorn och aktuarien: lön 1,800 kronor, tjenstgöringspenningar 1,200 kronor jemte rätt till två ålderstillägg, hvardera å 500 kronor;

för en vaktmästare: lön 800 kronor, tjenstgöringspenningar 300 kronor;

att härjemte måtte anvisas till semestervikariat, flitpenningar, renskrifning samt arfvoden åt extra biträden 7,900 kronor, och således — under förutsättning att ofvanberörda reseersättning och ålderstillägg komma att utgå från de för utgifter af sådant slag redan uppförda anslag — å ordinarie stat under sjunde hufvudtiteln uppföras ett anslag till "Domänförvaltningen" af sammanlagdt 29,000 kronor;

att för åtnjutande af ofvan berörda aflöningsförmåner må stadgas följande vilkor:

1:o) att embets- eller tjensteman i Domänförvaltningen skall vara underkastad den vidsträcktare tjenstgöringsskyldighet eller jemkning i åligganden, som af en möjligen förändrad organisation af Domänförvaltningen eller eljest i allmänhet kan varda stadgad; äfvensom om i en framtid Domänförvaltningens ställning inom förvaltningen så förändras, att densamma ej längre kan som sjelfständigt embetsverk anses, vara förpligtad att, med bibehållande af den tjenstegrad och aflöning, han innehar, efter den nya arbetsordningen sköta de med tjensten förenade göromål;

2:o) att tjenstgöringspenningarna få uppbäras endast för den tid, tjenstens innehafvare verkligen tjenstgjort eller åtnjutit semester, men skola för den tid, han eljest varit från tjenstgöring befriad, utgå till den, som tjensten förrättat;

3:o) att den som af sjukdom hindras att sin tjenst förrätta, eger uppbära hela lönen; men att den som eljest undfår ledighet för svag hels

vårdande, enskilda angelägenheter eller särskilda uppdrag, kan förpligtas att under ledigheten utöfver sina tjänstgöringspenningar afstå så mycket af lönen, som för tjänstens förrättande erfordras eller eljest pröfvas skäligt;

4:o) att vid sjukdomsförfall eller när det erfordras för beredande af semester, tjänsteman af lägre grad skall vara skyldig att, om han förordnas till högre befattning inom Domänförvaltningens tjänstemannagrader, desamma, mot åtnjutande af därför anslagna tjänstgöringspenningar i stället för egna, bestrida, dock ej längre än tre månader under ett år;

5:o) att der ålderstillägg eger rum, tidpunkten för första förhöjningen bestämmes att inträda efter fem år, under vilkor att innehafvaren, af denna tid, mera än fyra år sjelf bestridt sin egen, eller, på grund af förordnande, annan statens tjänst, dock att härvid icke må föras honom till last den tid, han åtnjutit semester; och för andra förhöjningen, om sådan eger rum, efter ytterligare fem år under samma vilkor; dock att ålderstillägg ej får tillträdas förr än vid början af kalenderåret näst efter det, då den stadgade tjänsteåldern blifvit uppnådd;

6:o) att förhöjningarna ega rum endast på lönen, icke på tjänstgöringspenningarna;

7:o) att embets- eller tjänsteman skall, då han uppnått 65 lefnads- och minst 35 tjänsteår vara förpligtad att med oafkortad lön såsom pension å allmänna indragningsstaten från tjänsten afgå; Kongl. Maj:t eller Domänförvaltningen, der det tillkommer denna sistnämnda att afskedet utfärda, dock obetaget att låta med detsamma anstå, derest och så länge den pensionsberättigade pröfvas kunna i tjänsten på ett tillfredsställande sätt gagna det allmänna och kan finnas villig att i densamma kvarstå;

8:o) att med ordinarie befattning inom Domänförvaltningen icke må förenas annan tjänst å rikets, riksdagens eller kommuns stat, ej heller annan tjänstebefattning med mindre den finnes icke vara hinderlig för fullgörande af tjänstgöringen i Domänförvaltningen; samt

9:o) att semester må åtnjutas af verkets chef, sekreterare och kamrerare under en och en half månad samt af registratorn och aktuarien under en månad om året.

B. *Beträffande lokalförvaltningen af kronans domäner:*

att Riksdagen ville medgifva, att Kongl. Maj:t må tills vidare på sätt lämpligast synes ordna lokalförvaltningen af kronans domäner; samt att Riksdagen för sådant ändamål ville å extra stat för år 1878 anvisa ett belopp af 56,000 kronor att användas dels till arfvoden åt sådana förrätt-

ningsmän, som i landsorten kunna varda tillsatta för utarrendering af och tillsyn öfver berörda domäner, dels ock för öfriga med samma lokalförvaltning förenade utgifter, med rätt för Kongl. Maj:t att, der så erfordras, med detta anslag bestrida jemväl andra utgifter för Domänförvaltningens ordnande.

C. *Beträffande grunderna för förvaltningen af kronans domäner.*

att följande grunder för nämnda förvaltning måtte af Riksdagen godkännas:

1:o) Den till kronans jordegendom hörande skogsmark skall, der den till fördel för statens skogshushållning kan såsom sjelfständig kronopark eller tillsammans med annan kronans skogsmark såsom kronopark förvaltas, före jordegendomens utarrenderande från densamma afskiljas och ställas under skogsstatens förvaltning. Fråga härom skall efter inhemtande af vederbörande skogstjenstemans yttrande af Skogsstyrelsen och Domänförvaltningen gemensamt afgöras och, om skiljaktiga meningar dem emellan uppstå, underställas Kongl. Maj:ts pröfning.

Hvad i denna punkt om skogsmark stadgas ege ej tillämpning då densamma ligger i samfällighet med enskild egendom.

2:o) Skogsmark, som ej varder till kronopark afsatt, må tillsammans med jordegendom utarrenderas med rätt för arrendatorn att densamma till bete och för afverkning till husbehof använda; ankommande det på vederbörande myndighet att genom arrendekontraktet eller eljest, om omständigheterna dertill föranleda, inskränka eller närmare bestämma denna rätt till skogens begagnande.

3:o) Arrendetiden för kronan tillhörig jordegendom blifver 20 år; dock må i afbidan på skiftes eller vattenaflednings fullbordan, så ock i händelse under närmast följande åren annat sådant förhållande antages inträda, som på arrendevärdet väsentligen inverkar, utarrendering ske på kortare tid.

För arrende af annan kronans fastighet må tiden i hvarje fall efter för handen varandø förhållanden af Domänförvaltningen bestämmas.

Derest vid förnyad utarrendering egendom befinnes hafva högre arrendevärde än förut, och afgående arrendator anses hafva härtill i betydligare mån medverkat derigenom, att han väsentligen förbättrat egendomen medelst af honom på egen bekostnad omsorgsfullt utförda byggnader eller andra anläggningar eller större odlingsföretag, eger Domänförvaltningen medgifva, att han eller hans rättsinnehafvare må under vissa år, dock ej flera än tio, af det förhöjda arrendet åtnjuta en viss andel, ej öfverstigande hälften af

det belopp, hvarmed det högre arrendet öfverskjuter den förra lägre arrendesumman.

4:o) När kronans fördel anses sådant fordra, må flere egendomar under ett arrende upplåtas, eller en egendom i flere lotter utarrenderas. Likaledes må qvarnverk, vattenfall, fiske, sten- eller kalkbrott, eller annan lägenhet vid utarrendering af den egendom, hvartill densamma hör, jemte nödigt utmål undantagas och på särskildt arrende upplåtas, om högre afkomst derigenom kan påräknas.

5:o) Efter erforderlig undersökning skall vederbörande förrättningsman i samråd med två i landtbruk och affärsförhållanden kunnige män, hvilka af länets hushållningssällskaps förvaltningsutskott årligen utses för sällskapet område eller viss del deraf, uppgöra och jemte nödig egendomsbeskrifning till Domänförvaltningen insända förslag till sättet för egendomens utarrendering, till de närmare arrendevilkoren i afseende å nybyggnads- och andra skyldigheter samt till den arrendeavgift, hvarför egendomen må utbjudas. Domänförvaltningen låte genom kungörelse, som skall innefatta egendomsbeskrifning, underrättelse om arrendevilkoren och det fastställda arrendevärdet samt öfriga nödiga anvisningar, infordra arrendeansökan å egendomen, hvilka skola, skriftligen uppsatta och förseglade, inom viss i kungörelsen utsatt tid inlemnas till Kongl. Maj:ts befallningshafvande i det län, der egendomen är belägen.

6:o) Afgifvet anbud öppnas å utsatt tid af Kongl. Maj:ts befallningshafvande och prövas af vederbörande förrättningsman i samråd med de två af länets hushållningssällskap utsedde män. Vid pröfningen tages hänsyn till storleken af den bjudna arrendesumman, äfvensom dertill, huruvida den bjudande är känd för redbar verksamhet, god affärsställning och insigter i landtushållning, samt om han redan arrenderar samma egendom och den väl skött.

Förslag till antagande af arrendeansökan äfvensom det vid pröfningen förda protokoll insändas af förrättningsmannen till Domänförvaltningen, som eger att arrendator utse. Ej må någon klaga deröfver, att hans anbud ej blifvit antaget.

Erhålles ej inom utsatta tiden antagligt anbud, ankomme på Domänförvaltningen att utsätta ny tid för mottagande af skriftliga anbud på arrendet, dervid nedsättning i arrendevärdet kan ske, eller egendomen medelst offentlig auktion till den högstbjudande utarrendera, eller ock tills vidare om egendomens skötsel på annat sätt förordna.

7:o) De i näst föregående två punkter föreskrifna åtgärder böra, så tidigt företagas, att nye arrendatorn må kunna vid den i 30:de punkten stadgade af- och tillträdessyn efter kallelse vara tillstädes, för att sin rätt bevaka.

8:o) Är genom gällande kontrakt optionsrätt till arrende innehafvaren tillförsäkrad, och har han egendomen väl brukat, hvilket tillkommer Kongl. Maj:ts befallningshafvande att bedöma, bör, innan arrendet offentligen utbjudes, hembud deraf till det fastställda arrendevärdet ske i enlighet med kontraktets innehåll.

Göres ej inom förelagd tid anmälan om arrendets öfvertagande, anses optionsrätten förfallen, och förfares då såsom i 5:te punkten sägs.

9:o) Vid utarrendering af fiske eller annan lägenhet, som ej är att till jordegendom hänföra, äfvensom då, af anledning som i 3:dje punkten sägs, jordegendom skall på kortare tid än 20 år utarrenderas, förfare Domänförvaltningen på sätt för hvarje fall lämpligast finnes.

10:o) Arrendeafgiften skall alltid vara i penningar bestämd och under hvarje arrendeår erläggas vid allmänna kronouppbördsstämman.

11:o) Ligger arrenderad kronoegendom i sin helhet eller till någon del i samfällighet med enskild egendom, när arrendet tager sin början, må arrendatorn å samfälda området äfvensom, sedan samfälligheten upphört, å det område, som dervid blifvit egendomen tillagdt, kronans rätt för den arrenderade egendomens nytta begagna; iakttaga dock hvad för thy fall lag bjuder samt de af samfälligheten, så länge den fortfar, härrörande förpligtelser.

12:o) Hörer till arrenderad egendom andel i härads- eller sockneallmänning eller rätt till annan förmån utom egendomens område, komme det arrendatorn till godo; dock ege han i ingen händelse anspråk på dagsverken från jord, som ej till egendomen hörer, eller på ersättning derför. Vid utarrenderingen skall iakttagas, att der ej Kongl. Maj:t på Domänförvaltningens framställning annorlunda förordnar, den förmån af mulbete eller utsyning från kronopark, hvaraf egendomen särskildt varit i åtnjutande, från arrendet undantages.

13:o) Arrendatorn eger att, om tillgång å egendomen finnes, upptaga torf till bränsle för husbehof samt dyjord, mergel, lera eller andra jordens beståndsdelar till åkerns eller ängens förbättrande; ställe sig dock till efterrättelse de bestämmelser och inskränkingar, som derutinnan kunna af vederbörande varda honom meddelade.

Till anläggande och drifvande af tegelbruk eller kalkbränning erfordras tillåtelse af Domänförvaltningen, som jemväl bestämmer villkoren derför.

14:o) Arrendatorn skall städse i fullgodt stånd underhålla de vid egendomen befintliga byggnader och anläggningar. På honom sjelf ankommer att för den husrötebrist, hvarför föregående innehafvare vid egendomens afträdande häftat, af denne eller hans löftesmän utsöka godtgörelse; åliggande dock arrendatorn att, om än större eller mindre belopp deraf icke kunnat utbeholdas, befintliga bristfälligheter afhjelpa, utan rätt att derför

af kronan varda ersatt, der icke Kongl. Maj:t på grund af Domänförvaltningens framställning finner särskilda förhållanden påkalla sådan ersättning genom motsvarande eftergift å arrendet.

15:o) Arrendatorns nybyggnadsskyldighet skall, der så ske kan, före egendomens utarrenderande så väl i anseende till nybyggnadens beskaffenhet som dess uppskattade kostnad noggrant bestämmas och i kontraktet intagas; åliggande det, der så ej skett, arrendatorn att i enlighet med lag och författningar i mån af behof verkställa nybyggnad i förhållande till arrendetiden; och skola i sådant fall, intill dess annorlunda varder förordnadt, i afseende å denna skyldighets fullgörande följas de grunder, som enligt Kongl. Militieboställsordningen den 23 Januari 1836 redan gälla för de till statsverket indragna militieboställen.

Ersättning för verkställd öfverbyggnad, hvartill nuvarande arrendator enligt de för hans arrende gällande föreskrifter kan finnas berättigad, skall af den nya arrendatorn gäldas, der icke i arrendekontraktet med honom varder annorlunda bestämdt.

Om på grund af särskilda förhållanden hemman eller lägenhet anses lämpligast kunna utan åbyggnader utarrenderas, må arrendatorn från all byggnadsskyldighet befrias.

16:o) Arrendatorn åligger att ombesörja och bekosta åbyggnadernas brandförsäkring, företrädesvis i brandstodsörening för länet eller orten, der sådan finnes. Vederbörande myndighet eger dock rätt bestämma så väl det belopp, hvarför brandförsäkring bör sökas, som den anstalt, der försäkringen bör tagas.

17:o) Inträffar brandskada, vare arrendatorn i hvarje fall pligtig att skadan bota. Den brandskadeersättning, som kan honom tillkomma, eger han att mot borgen uppbära.

18:o) Uppstår under arrendetiden af annan anledning än i 17:de punkten sägs, behof af ny byggnads uppförande eller af utvidgning eller kostsammare inredning eller förändring af redan befintlig byggnad, må uppgörelse med Domänförvaltningen kunna träffas rörande kronans medverkan och villkoren därför.

19:o) När ny byggnad skall uppföras, bör densamma, oberoende af den förras storlek och inredning, så anordnas, som med egendomens beskaffenhet och behof öfverensstämmer.

20:o) Arrendatorn är skyldig uppföra och underhålla all den stängsel, som i det arrenderade området gräns mot annans egendom efter lag bör finnas; men är ej, der icke annorlunda genom kontraktet är stadgadt, förbunden att inom det arrenderade området hägnad uppehålla.

21:o) För alla arrenderad kronoegendom åliggande utskylder och besvär, af hvad namn och beskaffenhet de vara må, ansvare arrendatorn utan

afkortning på arrendeafgiften; dock befrias han från erläggande af den egendomen genom skattläggning åsatta ränta, äfvensom af kronotionage.

22:o) Har, efter det arrendatorn antagits, fråga uppstått om vattenafledning, deraf den arrenderade egendomen tillskyndas fördel, men arrendatorn undandragit sig att i företaget deltaga, och detsamma derefter under kronans medverkan kommit till stånd, skall arrendatorn å det belopp, kronan fått för ändamålet utgifva, erlägga ränta efter fem för hundra om året från det arrendeårs början, då företaget kan anses fullbordadt, eller den dermed för egendomen afsedda fördel vunnen; börande denna ränta, för helt år räknadt, i sammanhang med arrendeafgiften gäldas.

23:o) Arrendator vare förbunden att, der sådant för allmännyttigt ändamål å kronans vägnar fordras, afstå arrenderad kronoegendom tillhörig mark äfvensom inkomst gifvande lägenhet emot åtnjutande af minskning i arrendeafgiften, motsvarande den förlust, som honom tillskyndas.

24:o) Öfverlåtelse af arrende må endast med Domämförvaltningens medgifvande kunna ske.

Dör arrendator, eller varder han i konkurs försatt, ege i förra fallet den affidnes rättsinnehafvare, och i det senare konkursboet, att för den del af arrendetiden, som eljest skolat återstå, arrendet på viss person öfverlåta, likasom, i händelse arrendator vid sitt frånfälle efterlemnat endast en rättsinnehafvare, denne må öfvertaga arrendet, under vilkor dock i båda fallen att anmälan derom göres hos Domämförvaltningen inom sex månader efter dödsfallet eller konkursens början, samt att den nya arrendatorn af Domämförvaltningen godkännes. Hafva i konkurs försatt arrendators löftesmän på grund af sin borgen nödgats något utbetala, samt därför ej af konkursboet undfått godtgörelse, eller har konkursboet ej, sedan löftesmännen inom två månader från konkursens början derom gjort framställning, senast två månader derefter utfäst sig att hålla löftesmännen för deras borgen skadeslöse och därför ställt säkerhet, då bör åt löftesmännen tillerkännas den rätt att öfver arrendet förfoga, som i annan händelse varit konkursboet förbehållen. Underlåtes anmälan, hvarom här är sagdt, eller framställes ej inom den bestämda tiden ny arrendator, som antages, kommer arrendet att upphöra första fardag, sedan ett år förflutit från den Thomedag, som infaller näst efter dödsfallet eller konkursens början, så framt ej arrendetiden redan dessförinnan till ända gått; och varde egendomen, om Domämförvaltningen pröfvar skäl dertill vara, för de återstående arrendeåren genom offentlig auktion till den högstbjudande utarrenderad, för hvilket fall i arrendatorns bo, äfvensom hos löftesmännen för den tid, som deras borgen omfattar, fordringsrätt förbehålles för den förlust, som, genom arrendesummans nedgående under hvad förut bestämdt varit, dervid kan uppkomma.

25:o) Såsom säkerhet för fullgörande af arrendevilkoren bör städse

för en tid af minst fem år, derest arrendet så länge skall fortfara, och högst åtta år vara ställd borgen af två män, de der borga, en för begge och begge för en, och hvilkas vederhäftighet är af Kongl. Maj:ts befallningshafvande eller domaren styrkt. I stället för sådan borgen må arrendatorn aflemna räntebärande obligationer till värde motsvarande tre års arrendeafgift, hvarvid i afseende å obligationernas antaglighet och uppskattning gälla enahanda bestämmelser, som i fråga om obligationer vid uppborðsborgen äro meddelade.

Minst åtta månader före utgången af den tid, för hvilken borgen blifvit ställd, skall ny borgen aflemnas så beskaffad, som ofvan sägs; hvarförutom arrendatorn alltid är pliktig att, derest någon af löftesmännen dör eller upphör att vara vederhäftig, inom tre månader efter erhållet föreläggande ny vederhäftig borgen anskaffa.

26:o) I alla de fall, då anbud sker på arrende af kronoegendom, eller anmälan göres om arrendes öfverlåtande eller öfvertagande enligt 8:de eller 24:de punkten, bör, såvida afseende derå skall fästas, aflemnas säkerhet så beskaffad, som i näst föregående punkt är stadgad.

27:o) Underlåter arrendator att inom föreskrifven tid erlægga arrendeafgiften, eller att iakttaga sina skyldigheter i afseende å säkerheten för arrendevilkorens fullgörande, vare arrenderätten förverkad, och ankomme på Domänförvaltningen att påfordra egendomens afträdande den näst derefter följande 14 Mars.

Beträdes arrendator med vanhäfd af egendomen till jord eller byggnader, gör han sig skyldig till skogsåverkan, eller befinnes han eljest öfverträda de rättigheter, honom i kontraktet medgifvas, eller åsidosätta de på grund af detsamma honom åliggande skyldigheter, hafve ock förverkat arrenderätten och afträde, derest sådant yrkas, och sedan rätten derom meddelat beslut, egendomen nästa fardag.

28:o) När arrenderätt förverkad är, gälle i afseende å egendomens utarrendering och kronans rätt till godtgörelse för möjligen skeende nedläggning i arrendeafgiften hvad i 24:de punkten finnes stadgad för det fall, att död eller gäldbunden arrendators rättsinnehafvare försumma sådan anmälan om arrendets öfverlåtande eller öfvertagande, som der öförmäles.

29:o. Hvert femte år eller oftare, om så aktas nödigt, skall af vederbörande förrättningsman ekonomisk besigtning å hvarje kronoegendom verkställas till utrönande huru den af arrendatorn häfdas och derå befintliga byggnader underhållas. Hvad vid dessa förrättningar förekommer upptages korteligen i protokoll.

30:o. Af- och tillträdes-syn skall före egendomens afträdande på lämplig årtid, då marken är bar, hållas i stad af rådstufvurätt, på landet af kronofogde med biträde af två nämudemän; egande den med sistbemälda

synemäns beslut missnöjde att deremot föra talan i den ordning Kongl. Förordningen, angående viss tid för klander af husesyn mellan enskild jordegare och landbo den 6 Februari 1849, bestämmer. Domänförvaltningen må likväl, der egendomens betydenhet eller andra omständigheter dertill föranleda, pakalla syn af härads höfding och nämnd.

Kostnaden för syn, som nu sagd är, skola af- och till-trädaren till hälften hvardera gälda.

Särskild laga syn skall ock på Domänförvaltningens föranstaltande förrättas, när vid ekonomisk besigtning befunnits, att egendomen vanhäfdas eller att arrendatorn eljest öfverträder sina rättigheter eller åsidosätter de honom åliggande skyldigheter.

Härjemte tillstyrker jag i underdånighet att Eders Kongl. Maj:t måtte i nåder föreslå:

dels att Riksdagen ville förklara, att de i fråga om utarrendering och förvaltning af kronans nu ifrågavarande domäner erforderliga bestämmelser, hvilka icke förekomma i här ofvan upptagna "Grunder för förvaltningen af kronans domäner", måtte få meddelas af Kongl. Maj:t;

dels att, der under första ordnandet af den nya förvaltningen de nu föreslagna grunderna för utarrenderingen icke kunna utföras, de hittills gällande former för arrendeupplåtelse måtte få tillämpas;

dels ock att Riksdagen måtte för sin del medgifva, att de hemman och lägenheter, för hvilka årliga arrendeafgifterna nu icke öfverstiga 200 kronor äfvensom de, å hvilka vid utarrendering hädanefter icke erhållas högre arrendeanbud än 200 kronor och hvilka icke lämpligen kunna med annan egendom under ett arrende förenas, må få, der så af Kongl. Maj:t pröfvas lämpligt, under iakttagande af de föreskrifter, som af Kongl. Maj:t kunna varda meddelade, på offentlig auktion till den högstbjudande försäljas under de vilkor, som redan äro af Riksdagen i afseende å sådan försäljning bestämda, samt att köpesumman må ställas till Kongl. Maj:ts disposition att användas för inköp af annan fast egendom, företrädesvis skogsmark.

Hvad föredragande departementschefen sålunda yttrat och hemställt täcktes, uppå tillstyrkan af Stats-Rådets öfriga ledamöter, Hans Maj:t Konungen i nåder gilla och bifalla, med befallning att nådig proposition i ämnet, så lydande, som bilagan Litt. B till detta protokoll utvisar, skulle i vanlig ordning till Riksdagen aflåtas.

Ex protocollo:

Axel Adelgren.